

“ÜMUMİ CƏRAHIYYƏ” İXTİSASININ TƏHSİL PROQRAMI

1. ÜMUMİ MÜDDƏALAR

- 1.1.** Rezidentura səviyyəsinin **060902 – «Ümumi Cərrahiyyə»** ixtisası üzrə Təhsil Proqramı (bundan sonra ixtisas üzrə Təhsil Proqramı) «Təhsil haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarları ilə təsdiq olunmuş «Ali təhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramı» tələblərinə, «Rezidentura təhsilinin məzmunu və təşkili Qaydaları»na və “Rezidenturada həkim-mütəxəssis hazırlığı aparılan ixtisasların Təsnifatı”na uyğun hazırlanmışdır.
- 1.2.** **060902 – «Ümumi Cərrahiyyə»** ixtisası üzrə Təhsil Proqramı tabeliyindən və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən və həmin ixtisas üzrə rezidentura proqramını həyata keçirən bütün təhsil, elm və tibb müəssisələri üçün məcburidir.
- 1.3.** İstifadə olunan işarələr:
- İTP** – ixtisas üzrə təhsil proqramı
  - ÜFR** – ümumi fənnlər, rotasiyalar
  - PFR** – peşə fənnlər, rotasiyalar
  - ÜHM** – ümumi hazırlığı mövzuları
  - PHM** – peşə hazırlığı mövzuları
  - MH** – Mühazirə (auditoriya saati)
  - SM** – Seminar (auditoriya saati)
  - TM** – Təcrübə məşğələ (auditoriya saati)
  - SB** – Sərbəst məşğələ (auditoriyadan xaric məcburi sərbəst məşğələlər)
  - As** - **assistentlik** (prosedurların ya əməliyyatların yerinə yetirilməsi)
  - P** - **sərbəst yerinə yetirilməsi** (prosedurların ya əməliyyatların yerinə yetirilməsi)
  - İ** - **nəticələrin interpretasiyası** (prosedurların ya əməliyyatların yerinə yetirilməsi)
  - S** - **simulyasiya** (prosedurların ya əməliyyatların yerinə yetirilməsi)
- 1.4.** **060902 – «Ümumi Cərrahiyyə»** ixtisasının xarakteristikası
- İTP-nin mənimsənilməsinin normativ müddəti və məzunlara verilən ixtisas dərəcəsi:

İxtisasın şifri və adı	Verilən həkim- mütəxəssis ixtisası	Təhsil müddəti	Kreditlərin sayı
060902 – «Ümumi Cərrahiyyə»	Həkim – ümumi cərrah	5 il	300

2. HƏKİM- ÜMUMİ CƏRRAHIN İXTİSAS XARAKTERİSTİKASI VƏ SƏRİŞTƏLİLİYİ (KOMPETENSİYASI)

2.1. Həkim-ümumi cərrahın ixtisas xarakteristikası

Ümumi cərrahiyyə insanın döş və qarın orqanlarının, yumşaq toxumalarının, endokrin orqanlarının və periferik damarlarının cərrahi xəstəliklərinin (qusurlar, travama, infeksiya, neoplaziya, iltihabi, işemik, funksional və digər) diaqnostika, müalicəsi və profilaktikası ilə məşğul olan tibb elmi sahəsidir. Həkim-cərrah bu sahədə dərin fundamental və kliniki peşə hazırlığına, elmi-tədqiqat işlərini aparmağa, pedaqoji fəaliyyətə və təşkilati idarəetməyə hazır olmalıdır.

2.2. Proqramın mənimsənilməsi nəticəsində rezidentin kompetensiyasına qoyulan tələblər.

2.2.1. Həkim-ümumi cərrah aşağıdakı ümummədəni kompetensiyalara yiyələnməlidir:

Mütəxəssis həkim peşə vəzifələrini 7 əsas sahədə bacarıq qazanaraq icra etməlidir:

- A) Tibb sahəsində mütəxəssisdir
- B) Ünsiyyət qurur
- C) Əməkdaşlıq edir
- D) İdarəçidir
- E) Sağlamlıq müdafiəçisidir
- F) Elm insanıdır
- G) Professional bir peşə sahibidir.

Bu 7 sahədəki peşə rollarını necə reallaşdıracağı hər bir sahəyə xüsusi bacarıqların təyin olunması ilə edilmişdir. Bu bacarıqlar iki cürədir. **Əsas bacarıqlar** mütəxəssisin əsas vəzifəsini icra edə bilməsi üçün hansı xüsusiyyətlərə (yetərliklərə) sahib olduğunu göstərir. **Praktiki bacarıqlar** isə əsas bacarıqların yerinə yetirilməsi üçün qazanılması lazım olan minimum bacarıqları ifadə edir.

A) TİBB SAHƏSİNDƏ MÜTƏXƏSSİS:

Mütəxəssis həkim xəstələrə xidmət göstərərkən peşəsinin tələb etdiyi lazımi tibbi məlumatları və kliniki bacarıqları tətbiq edə bilməlidir.

Əsas və Praktiki Bacarıqlar

Təhsilin sonunda araşdırmaçı aşağıdakı əsas bacarıqları qazanmalıdır:

1. Məsləhət verə bilmək üçün lazımi bacarıqlara sahib olmaq;
2. Cərrahi müdaxilələri edə bilmək üçün lazım olan kliniki məlumat, bacarıq və qabiliyyətlərə sahib olmaq;
3. Cərrahi xəstəni tam və doğru olaraq müayinə etmək;
4. Xəstəni qoruyan və müalicə edən üsulları tətbiq etmək;
5. Klinikadakı praktika ilə əlaqədar hər cür proseduranı doğru olaraq və bacarıqla tətbiq etmək;

Həkimlər yuxarıdakı bacarıqlara nail olmaq üçün aşağıda verilən xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır.

ÜFR-01. BAZA TƏHSİLİ

Ümumi bilik və bacarıqlar

- ÜFR-01.1. Cəmiyyətdə qəbul edilmiş əxlaq və hüquq normaları çərçivəsində səlahiyyətlərini icra etməyə hazır olmalı və praktiki tibbi fəaliyyət göstərməyi bacarmalı, həkimlik etikası qaydalarına, məxfi informasiya ilə işləmək haqqında qanunlara və normativ hüquqi aktlara riayət etməli, həkimlik sirrini qorumaqdadır;
- ÜFR-01.2. Sosial əhəmiyyət kəsb edən məsələləri və prosesləri təhlil etməyi bacarmalı, öz professional iş fəaliyyətinə humanitar, tibbi-bioloji və digər klinik elmlərin müxtəlif metodlarını tətbiq etməyi bacarmalıdır;
- ÜFR-01.3. Səhiyyə haqqında qanunvericiliyin əsasları, tibbi yardım və cərrahi xidmət göstərən müəssisələrin fəaliyyətini təyin edən əsas normativ sənədləri bilməlidir;
- ÜFR-01.4. Səhiyyə qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş və müalicə müəssisəsi üzrə daxili əmrlərlə təsdiq olunmuş tibbi sənədləşməni aparmalıdır;
- ÜFR-01.5. Məntiqi və əsaslandırılmış təhlil etməyə hazır olmalı, müzakirələr və mübahisələr aparmağı, professional məzmunlu mətnləri redaktə etməyi bacarmalı, əməkdaşlıq etməli, mübahisələrin həllində tolerantlıq göstərərək tərbiyəvi və pedaqoji fəaliyyət göstərməlidir;
- ÜFR-01.6. İdarəçilik üsullarını və metodlarını bilməli, müxtəlif tərəddüdlü vəziyyətlərdə öz professional peşə səriştəliliyi çərçivəsində lazımi məsul idarəçilik qərarını verməyi bacarmalıdır;

ÜFR-02. ANATOMİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-02.1. Orqan və sistemlərin cərrahi anatomiyasını bilməlidir.
- ÜFR-02.2. Ümumi cərrahi əməliyyatları anatomik nöqtəyi-nəzərdən təsvir edə bilməlidir və bu əməliyyatlarda zədələnmə bilən önəmli anatomik elementləri bilməlidir.
- ÜFR-02.3. Anatomik strukturları müxtəlif görüntüləmə üsullarında tanıya bilməlidir.
- ÜFR-02.4. Yaşla əlaqədar anatomik strukturlarda baş verən dəyişiklikləri bilməlidir.
- ÜFR-02.5. Orqan və sistemlərin embrioloji inkişafını və ümumi cərrahiyədə çox rast gəlinən inkişaf qüsurlarının anatomiyasını bilməlidir.

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-02.6. Anatomik bilikləri ümumi cərrahi xəstələrin diaqnozu, müalicəsi və aparılmasına tətbiq etməyi bacarmalıdır.

ÜFR-03. FİZİOLOGİYA VƏ PATOFİZİOLOGİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-03.1. Orqanizmin normal fiziologiyasını bilməlidir;
- ÜFR-03.2. Orqan sistemlərin fiziologiyası

- ÜFR-03.2.(a) Yara sağılması
  - ÜFR-03.2.(b) Qidalanma və metabolizm
  - ÜFR-03.2.(c) Hemostaz və koagulyasiya
  - ÜFR-03.2.(d) Su-elektrolit mübadiləsi
  - ÜFR-03.2.(e) Hüceyrə bölünməsi, diferensasiyası və apoptoz
  - ÜFR-03.2.(f) İmmun sistem
  - ÜFR-03.2.(g) Hamiləlik
  - ÜFR-03.2.(h) Homeostaz
- ÜFR-03.3. Ümumi cərrahi xəstəliklərin patogenezi və patofiziologiyasını bilməlidir.
- ÜFR-03.4. Ümumi cərrahiyyədə ümumi patoloji proseslərin mexanizmlərini bilməlidir;
- ÜFR-03.4.(a) Yara sağılması və iltihab
  - ÜFR-03.4.(b) Ağrı
  - ÜFR-03.4.(c) Onkogenezi
  - ÜFR-03.4.(d) Sepsis
  - ÜFR-03.4.(e) İmmün pozulmalar
  - ÜFR-03.4.(f) Şok
- ÜFR-03.5. Yaşla əlaqədar fizioloji dəyişiklikləri bilməlidir.
- ÜFR-03.6. Çox istifadə olunan klinik testlərin normal dəyərlərini və yaşla əlaqədar dəyişiklikləri bilməlidir.

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-03.7. Fizioloji biliklər əsasında klinik və laborator sınaqları izah edə bilməlidir;
- ÜFR-03.8. Hamilələrin və yaşlıların fizioloji xüsusiyyətlərini müalicə planlarında nəzərə almaq

ÜFR-04. KLİNİK BİOKİMYA

ÜFR-04.1. ÜMUMİ BİOKİMYA

Ümumi biliklər və bacarıqlar:

- ÜFR-04.1.1. Cərrahi xəstəliklər zamanı qan, sidik, beyin-onurğa beyin mayesinde aşkar olunan biokimyəvi dəyişiklikləri bilməlidir
- ÜFR-04.1.2. Mədə, bağırsaq, öd, mədəaltı vəzi, süd vəzi ifrazatının və sekretinin əsas biokimyəvi göstəricilərini, onların diaqnostik əhəmiyyətini bilməlidir
- ÜFR-04.1.3. Mədə, bağırsaq, mədəaltı vəzi, qaraciyər, öd yolları, süd vəzi şişlərinin markerlərini və klinik əhəmiyyətini bilməlidir

ÜFR-04.2. SU-ELEKTROLİT VƏ TURŞU-QƏLƏVİ HOMEOSTAZI

Ümumi biliklər:

- ÜFR-04.2.1. Normal su-elektrolit və turşu-qələvi tarazlığını bilməlidir.
  - ÜFR-04.2.1(a) Orqanizmin maye mühitlərini bilməlidir.
  - ÜFR-04.2.1(b) Maye mühitləri arasında su mübadiləsinin fiziologiyasını bilməlidir və bunun əhəmiyyətini qavramaq.

ÜFR-04.2.2. Su-elektrolit homeostazında yaşla əlaqədar dəyişiklikləri bilməlidir.

Ümumi bacarıqlar:

ÜFR-04.2.3. Su və elektrolit pozulmalarının diaqnostikasını və korreksiyasını bacarmalıdır.

ÜFR-04.2.4. Turşu-qələvi pozulmalarının diaqnostikasını və düzəldilməsini bacarmalıdır.

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-04.2.5. Su-elektrolit korreksiyasının hesablanması 15 (P) 10 (As)

ÜFR-04.2.6. Turşu-qələvi korreksiyasının planlaşdırması 15 (P) 10 (As)

ÜFR-04.3. METABOLİZM

Ümumi biliklər:

ÜFR-04.3.1. Enerji metabolizmini bilməlidir;

ÜFR-04.3.2. Bədən temperaturunun tənzimini bilməlidir;

ÜFR-04.3.3. Metabolizmin hormonal tənzimini bilməlidir;

ÜFR-04.3.4. Aralıq metabolizmi bilməlidir;

ÜFR-04.3.5. Metabolizmdə yaşla əlaqədar ortaya çıxan dəyişiklikləri bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

ÜFR-04.3.6. Reanimasiya xəstələrin gündəlik enerji ehtiyaclarını təyin etmək

ÜFR-04.3.7. Reanimasiya xəstələrdə azot mübadiləsini hesablamaq bilməlidir;

ÜFR-05. QIDALANMA

Ümumi biliklər:

ÜFR-05.1. Xəstələrin qidalanma vəziyyətlərini qiymətləndirmək üçün biliklərə sahib olmaq

ÜFR-05.2. Qidalandırma üsullarını bilməlidir;

ÜFR-05.3. Cərrahi xəstəliklərin qidalanmaya təsirini və qidalandırılması vacib olan xəstəlikləri bilməlidir;

ÜFR-05.4. Parenteral qidalandırma köçürməyə görə göstərişləri və əks-göstərişləri bilməlidir;

ÜFR-05.5. Parenteral qidalandırmadan bağlı ağırlaşmaları bilməlidir;

ÜFR-05.6. Yaşla əlaqədar qidalanmada ortaya çıxan dəyişiklikləri bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

ÜFR-05.7. Xəstələrin qidalanma vəziyyətini qiymətləndirməyi bacarmalıdır;

ÜFR-05.8. Qidalandırma üsullarının seçimini bacarmalıdır;

ÜFR-05.9. Enteral və parenteral qidalandırma kateterlərini yerləşdirməyi bacarmalıdır;

ÜFR-05.10. Qidalandırılmalı olan xəstələrdə qida ehtiyaclarını hesablamağı bacarmalıdır;

ÜFR-05.11. Parenteral qidalandırmada enerji, plastik və vitamin pozulmalarını təyin etməyi və aradan qaldırmağı bacarmalıdır;

ÜFR-05.12. Qastrostomiya, yeyunostomiya və dəridənkeçən gastrostomiyanın icrasını bacarmalıdır;

ÜFR-05.13. Enteral və parenteral qidalandırmada ağırlaşmaların təyini və müalicəsini bacarmalıdır;

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-05.13.1. Zondla qidalanması 10 (P) 20 (As)

ÜFR-05.13.2.	Ümumi parenteral qidalanma gündəlik hesablanması	15 (P) 10 (As)
ÜFR-05.13.3.	Qastrostomaya, yeyunostomaya qayğı	10 (P) 5 (As)

ÜFR-06. HEMATOLOGİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-06.1. Hematopoezin və qan komponentlərinin funksiyalarını bilməlidir;
- ÜFR-06.2. Çox rast gələn hematoloji pozulmaların cərrahi xəstələrə təsirini bilməlidir;
- ÜFR-06.3. Hemostazın, koagulyasiyanın və fibrinolizisin fiziologiyasını və patofiziologiyasını bilməlidir;
- ÜFR-06.4. Hiperkoagulyasiya vəziyyətlərini və bunların cərrahi xəstələrə təsirini bilməlidir;
- ÜFR-06.5. Qanın, qan komponentlərinin və qan əvəzedici məhlulların transfuziyasını, göstərişləri və ağırlaşmalarını bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-06.6. Çox rast gələn qan xəstəlikləri olan cərrahi xəstələrin aparılmasını bacarmalıdır;
- ÜFR-06.7. Transfuziya reaksiyalarının təyini və müalicəsini bacarmalıdır;
- ÜFR-06.8. Antikoagulyant müalicəsi alan planlı cərrahi xəstələri aparmağı bacarmalıdır;
- ÜFR-06.9. Trombolitik terapiya aparmağı bacarmalıdır;
- ÜFR-06.10. Tromboz riski olan xəstələri aşkarlamağı və profilaktikasını bacarmalıdır;
- ÜFR-06.11. Anemiyası, neytropeniyası və koaguloopatiyası olan xəstələrdə damar yolu açmağı bacarmalıdır və risklərini bilməlidir;

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-06.11.1.	Qanın, qan komponentlərinin transfuziyası	10 (P) 20 (As)
ÜFR-06.11.2.	Trombolitik terapiya aparması	5 (P) 5 (As)

ÜFR-07. ANESTEZİOLOGİYA VƏ REANİMATOLOGİYA

ÜFR-07.1. ANESTEZİOLOGİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-07.1.1. Ağrının patofiziologiyasını və müalicəsini bilməlidir;
- ÜFR-07.1.2. Yerli, regional və ümumi anesteziyada istifadə olunan dərmanların farmakologiyasını və istifadə qaydalarını bilməlidir;
- ÜFR-07.1.3. Yerli, regional və ümumi anesteziyanın prinsiplərini, metodlarını, göstəriş, əks-göstəriş və ağırlaşmalarını bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-07.1.4. Cərrahi xəstələri anesteziya nöqtəyi-nəzərdən qiymətləndirməyi bacarmalıdır;
- ÜFR-07.1.5. Anesteziya vaxtı xəstənin monitorizasiyasını bacarmalıdır;
- ÜFR-07.1.6. Tənəffüs yolunu açıq tutma tədbirlərini bacarmalıdır;
- ÜFR-07.1.7. İntubasiya və ekstubasiyanı bacarmalıdır;
- ÜFR-07.1.8. Xəstələrin əməliyyətdən əvvəl hazırlanmasının köçürməyi bacarmalıdır;
- ÜFR-07.1.9. Xəstələrin narkozdan sonrakı ayılmasını bacarmalıdır;

ÜFR-07.1.10. Xəstələrin əməliyyətdən sonrakı aparmasını bacarmalıdır;

ÜFR-07.2. KRİTİK VƏZİYYƏTLƏRDƏ REANİMASİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-07.2.1. Kritik vəziyyətlərin mexanizmlərini, həyatqurtarma tədbirlərinin prinsiplərini, ardıcılığını və hədəf göstəricilərini bilməlidir;
- ÜFR-07.2.2. Ürək dayanmasının səbələrini və mexanizmlərini bilməlidir;
- ÜFR-07.2.3. Ürək dayanmasında istifadə olunan dərmanların farmakologiyasını bilməlidir;
- ÜFR-07.2.4. Mexaniki ventilyasiyanın tənəffüs və ürək-damar sistemə təsirini bilməlidir;
- ÜFR-07.2.5. Ürək dayanmasının xəstələrin monitorizasiyasında istifadə edilən üsulları bilməlidir;
- ÜFR-07.2.6. Beyin ölümünün kriteriyalarını bilməlidir
- ÜFR-07.2.7. Kritik vəziyyətlərdəki xəstələrdə həyatqurtarma tədbirlərini ardıcılıqla yernə yetirməyi bacarmalıdır;

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-07.2.8. Tənəffüs yollarının keçiriliyini bərpa etmək;
- ÜFR-07.2.9. Oksigenasiya;
- ÜFR-07.2.10. Periferik damarların punksiyası;
- ÜFR-07.2.11. Mərkəzi Damar Təzyiqinin ölçülməsi;
- ÜFR-07.2.12. Arteriyaseksiya və veneseksiya edilməsi.
- ÜFR-07.2.13. Ürək dayanması və aritmiyaların diaqnostikasını bacarmalıdır;
- ÜFR-07.2.14. Ürək masajı və defibrilyator istifadəsini bacarmalıdır;
- ÜFR-07.2.15. Tənəffüs yollarının tıxanmasının diaqnostikasını və müalicəsini bacarmalıdır;
- ÜFR-07.2.16. Endotraxeal və nazotraxeal intubasiyanı bacarmalıdır;
- ÜFR-07.2.17. Krikotirotomiya və traxeostomiyanı bacarmalıdır;
- ÜFR-07.2.18. Mexaniki ventilyatorlardan istifadə etməyi bacarmalıdır;
- ÜFR-07.2.19. Körpücükaltı, vidaci və bud venalarına kateter qoymağı bacarmalıdır;
- ÜFR-07.2.20. Beyin ölümü diaqnozunu qoymağı bacarmalıdır

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-07.2.21. Ağciyərlərin süni ventilyasiyası	10 (P) 20 (As)
ÜFR-07.2.22. Endotraxeal intubasiyanın üsulları	15 (P) 20 (As)
ÜFR-07.2.23. Tənəffüs yollarının keçiriliyini bərpa etmək	15 (P) 20 (As)
ÜFR-07.2.24. Elektrik defibrillasiya və kardioversiya	10 (P) 20 (As)
ÜFR-07.2.25. Periferik damarların punksiyası	50 (P)
ÜFR-07.2.26. Ürəyin qapalı masajı	10 (P) 20 (As)
ÜFR-07.2.27. Mərkəzi Damar Təzyiqinin ölçülməsi	10 (P) 10 (As)
ÜFR-07.2.28. Arteriyaseksiya və veneseksiya edilməsi	10 (P) 20 (As)

ÜFR-08. TRAVMATOLOGİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-08.1. Açıq və qapalı zədələnmələrin patofiziologiyasını bilməlidir;
- ÜFR-08.2. Yaşlı xəstələrdə travmaların xüsusiyyətlərini bilməlidir;
- ÜFR-08.3. Travmaların mexanikasını və ballistikasını bilməlidir
- ÜFR-08.4. Təcili yardım şöbələrində edilən müdaxilələrin göstərişlərini bilməlidir;
- ÜFR-08.5. Qarın travmalarında müalicə prinsiplərini bilməlidir;
- ÜFR-08.6. Zədələnməyə nəzarət cərrahiyyəsinin prinsiplərini bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-08.7. Çoxlu orqan travması olan xəstələrin aparılmasını bacarmalıdır;
- ÜFR-08.8. Travmalı xəstələrin xəstəxanaya qədərki, təcili yardım şöbəsində, reabilitasiya mərhələlərdə diaqnostikasını, müalicəsini, müşahidəsini müştərək şəkildə bacarmalıdır;
- ÜFR-08.9. ATLS kursunu tamalamaq

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-08.10.	Əl-ayağda və digər lokalizasiyada qanaxma dayandırılması	20 (P) 20 (As)
ÜFR-08.11.	Əl-ayağ uzunmüddətli immobilizasiya	15 (P) 20 (As)
ÜFR-08.12.	Əl-ayağ müvəqqəti immobilizasiya	25 (P) 20 (As)

ÜFR-09. GİNEKOLOGİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-09.1. Qadın cinsiyyət orqanlarının anatomiyası və fiziologiyası
- ÜFR-09.2. Hamiləlikdə, menapauzada orqanizmdəki dəyişikliklər
- ÜFR-09.3. Uşaqlıq və artımlarının təcili cərrahi xəstəliklərinin etiologiya, patogenezi, diaqnostika, diferensial diaqnostikası və müalicə prinsipləri
- ÜFR-09.4. Hamilə qadınlarda təcili və planlı cərrahi xəstəliklər
- ÜFR-09.5. Ginekologiyada müayinə üsulları
- ÜFR-09.6. Müasir kontrasepsiya metodları barədə məlumatlar
- ÜFR-09.7. Qadınlarda simultan cərrahi xəstəliklər

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-09.8. Genital orqanların klinik müayinəsi
- ÜFR-09.9. Laparoskopiyayı, kolposkopiyayı, histeroskopiyayı, diaqnostik qasıntını, polipektomiyayı bacarmalıdır.
- ÜFR-09.10. Təcili ginekoloji əməliyyatları bacarmalıdır;
- ÜFR-09.11. Uşaqlığın artımlarsız və artımlarla birlikdə sadə ekstirpasiyası, miomektomiya, kistektomiya, tubektomiya, Keysəriyyə əməliyyatlarını bacarmalıdır.

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-09.12.	Həmiləlik müddəti müəyyən etməyi	20 (P) 20 (As)
ÜFR-09.13.	Təcili ginekoloji əməliyyatları	20 (As)
ÜFR-09.14.	Keysəriyyə əməliyyatlarını aparması	10 (As)

ÜFR-10. UROLOGİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-10.1. Sidik-ifrazat və cinsiyyət orqanlarının anatomiyası və fiziologiyası
- ÜFR-10.2. Sidik-ifrazat və cinsiyyət orqanlarının təcili cərrahi xəstəliklərinin etiologiya, patogenezi, diaqnostika, diferensial diaqnostikası və müalicə prinsipləri
- ÜFR-10.3. Urologiyada müayinə üsulları
- ÜFR-10.4. Urologiyada simultan cərrahi xəstəliklər

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-10.5. Sidik-ifrazat və cinsiyyət orqanlarının klinik müayinəsini bacarmalıdır;
- ÜFR-10.6. Sidik kisəsi kateterizasiyasını, sistoskopiyanı bacarmalıdır.
- ÜFR-10.7. Tomografiya və uroqrafik müayinələrin nəticələrini izah etməyi bacarmalıdır;
- ÜFR-10.8. Təcili uroloji əməliyyatları bacarmalıdır;
- ÜFR-10.9. Prostat adenoektomiyası, sistektomiya, varikosel, hidrosel, orxektomiya, nefrektomiya, sünnət əməliyyatlarını bacarma

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-09.15.	Sidik kisəsi kateterizasiyası	25 (P)
ÜFR-09.16.	Sidik kisəsi punksiyası	5 (P)
ÜFR-09.17.	Nefrektomiya əməliyyatlarını aparması	10 (As)
ÜFR-09.18.	Prostat adenoektomiyası, sistektomiya əməliyyatlarını aparması	15 (As)
ÜFR-09.19.	Varikosel, hidrosel, orxektomiya əməliyyatlarını aparması	10 (As)
ÜFR-09.20.	Sünnət əməliyyatlarını aparması	20 (P/As)

ÜFR-11. ENDOSKOPIYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-11.1. Endoskopiyanın əsaslarını, müasir endoskoplarnın xarakteristikasını tətbiqinə göstəriş və əks-göstərişləri, xəstələrin müayinəyə hazırlanma qaydalarını bilməlidir;
- ÜFR-11.2. Endoskopik retroqrad pankreatoxolangioqrafiya (ERXP) müayinəsinə göstərişlər, əks göstərişlər, məhdudiyyətlər və bu prosedurada baş verə bilən ağırlaşmalar;
- ÜFR-11.3. ERXP interpretasiyasını- normal ERXP, pankreas və öd axacaqlarında müşahidə olunan dəyişiklikləri (stenoz, daş, şiş və s.);

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-11.4. Ezofagoqastroskopiyanı bacarmalıdır;
- ÜFR-11.5. Sol kolonoskopiyanı bacarmalıdır;
- ÜFR-11.6. Bronxoskopiyanı bacarmalıdır;
- ÜFR-11.7. Endoskopik olaraq görünən patologiyaları ayırd etməyi və biopsiya almağı bacarmalıdır;
- ÜFR-11.8. Sfinkterotomiya, xoledox daşlarının çıxarılması üsulları (səbət və balon vasitəsilə) stentin taxılması, balonla dilatasiya;

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-09.21.	Ezofaqogastroskopiyanı etməyi	10 (P) 50 (As/i)
ÜFR-09.22.	Kolonoskopiyanı etməyi	20 (As/i)
ÜFR-09.23.	Bronxoskopiyanı etməyi	20 (As/i)
ÜFR-09.24.	Diagnostik və cərrahi ERXP	30 (As) /50 (P)

ÜFR-12. DIAQNOSTİK VƏ TERAPEVTİK RADIOLÖGİYA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-12.1. Görüntüləmə üsullarının biofizikasını və zərərlerini bilməlidir;
- ÜFR-12.2. Cərrahi xəstəliklərdə diagnostik və terapeutik radiologiyanın məntiqi, faydalı və ekonomik istifadəsini bilməlidir;
- ÜFR-12.3. Görüntüləmə üsullarının tətbiqinə göstərişləri, əks-göstərişləri və əlavə təsirlərini bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-12.4. Cərrahi xəstəliklərin aparılmasında radiologiyanın düzgün istifadəsini bacarmalıdır;
- ÜFR-12.5. Cətin cərrahi vəziyyətlərdə radioloqlarla koordinasiyanı bacarmalıdır;
- ÜFR-12.6. Transkutan və əməliyyatdaxili ultrasəs müayinəsini bacarmalıdır;
- ÜFR-12.7. USM və KT altında biopsiya, punksiya və drenajları bacarmalıdır;

Həkim-Cərrah üçün rezidentura vaxtında aparılan minimal bacarıqların miqdarı:

ÜFR-09.25.	Həzm sistemin rentgeni (skopiya, grafiya, kontrast)	60 (As/I)
ÜFR-09.26.	Qarın və döş boşluğunun tomoqrafiyası (KT, NMR ya PET)	100 (As/I)
ÜFR-09.27.	Ultrasəs müayinəsi	100 (P/i) 80 (i)

ÜFR-13. PATOHİSTOLOJİ MÜAYİNƏLƏR

Ümumi biliklər:

- ÜFR-13.1. Xoş və bədxassəli xəstəliklərin patogenezi bilməlidir;
- ÜFR-13.2. Orqanların patologiyalarını bilməlidir;
- ÜFR-13.3. Cərrahi patologiyaların prinsiplərini bilməlidir;
- ÜFR-13.4. Cərrahi preparatların işlənməsini bilməlidir;
- ÜFR-13.5. Klinik və laborator məlumatların cərrahi xəstəliklərin diagnostikasında istifadəsini bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-13.6. İncə iynə aspirasiya biopsiyasını, eksiziya və insizional biopsiyanı, kəsici iynə biopsiyasını bacarmalıdır;
- ÜFR-13.7. Klinik, laborator məlumatların cərrahi xəstələrin diagnostikası, müalicəsi, əməliyyatözü, əməliyyatdaxili və sonrası aparılmasında tətbiqini bacarmalıdır;
- ÜFR-13.8. Cərrahi xəstələrin aparılmasında patohistoloq ilə işbirliyini bacarmalıdır

ÜFR-14. TİBBİ STATİSTİKA VƏ İNFORMATİKA

Ümumi biliklər:

- ÜFR-14.1. Ümumi cərrahiyyədə araşdırma prinsiplərini bilməlidir;

- ÜFR-14.2. Ümumi epidemioloji prinsipləri bilməlidir;
- ÜFR-14.3. Klinik və eksperimental tədqiqatların planlaşdırılmasını və statistikasını bilməlidir;
- ÜFR-14.4. İnsan üzərində tədqiqatların prinsiplərini bilməlidir;
- ÜFR-14.5. Ən yaxşı klinik tətbiqləri bilməlidir
- ÜFR-14.6. B XK-10-nun strukturunu və hissələri bilməlidir
- ÜFR-14.7. Sübutlu təbabətin prinsiplərini bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- ÜFR-14.8. Dərman və cihaz firmalarının təqdim etdiyi məlumatlara tənqidi yanaşmağı bacarmaq
- ÜFR-14.9. Tibbi biliklərə yiyələnməyi, tənqidi yanaşmağı və tətbiqində sübutlu təbabətin prinsiplərinə əsaslanmağı bacarmalıdır;
- ÜFR-14.10. Klinik və eksperimental tədqiqatları planlaşdırmağı, aparmağı, nəticələrini təqdim etməyi və yazmağı bacarmalıdır;
- ÜFR-14.11. Databaz proqramları və statistika proqramları ilə işləməyi bacarmalıdır;

Həkim-ümumi cərrah aşağıdakı peşə kompetensiyalarına yiyələnməlidir:

PFR-1.	ABDOMİNAL CƏRRAHİYYƏ
PFR-1.1.	QARIN DİVARI CƏRRAHİYYƏSİ

Peşə bilikləri:

- PFR-1.1.1. Periton boşluğu və qarındaxili orqanların embriyologiyasını bilməlidir;
- PFR-1.1.2. Periton boşluğu və qarındaxili orqanların anatomiya və fiziologiyasını bilməlidir;
- PFR-1.1.3. Qarın divarının anatomiyasını bilməlidir;
- PFR-1.1.4. Qarındaxili orqanlarda yaşla əlaqədar dəyişiklikləri bilməlidir;
- PFR-1.1.5. Kəskin qarının etiologiyasını, patogenezi, klinik əlamtlərini, diaqnozunu və aparılmasını bilməlidir;
- PFR-1.1.6. Aşağıdakı xəstəliklərin etiopatogenezi, klinikasını, diaqnostikasını və cərrahi aparılmasını bilməlidir;
  - PFR-1.1.6.a. Peritonit
  - PFR-1.1.6.b. Bağırsaq keçməzliyi
  - PFR-1.1.6.c. Qarındivarı, qarındaxili, diafraqma və əməliyyatdan sonrakı yırtıqlar
  - PFR-1.1.6.d. Gastrointestinal fistullar
  - PFR-1.1.6.e. Retroperitoneal patologiyalar
  - PFR-1.1.6.f. Peritonovenöz şuntların göstərişlərini və ağırlaşmalarını bilməlidir
  - PFR-1.1.6.g. Periton dializinin mexanizmini, göstərişlərini və ağırlaşmalarını bilməlidir

Peşə bacarıqları:

- PFR-1.1.7. Qarında kəsiklər aparmağı və tikməyi bacarmalıdır;
- PFR-1.1.8. Kəskin qarının diaqnostikasını və aparılmasını bacarmalıdır;

PFR-1.1.9. Qarının kompyuter və maqnit rezonans tomoqrafiyasını, ultrasəs müayinəsini, rentgen müayinəsini qiymətləndirməyi bacarmalıdır;

PFR-1.2. HƏZM SİSTEMİ

Peşə bilikləri:

PFR-1.2.1. Qastrointestinal sistemin anatomiyası, embriologiyası və fiziologiyasını bilməlidir;

PFR-1.2.2. Aşağıda sayılan patologiyaların etiopatogenezi, patofiziologiyasını, klinikasını, diaqnostikasını və cərrahi müalicə üsullarını bilməlidir;

PFR-1.2.2.a. Mədə-bağırsaq sisteminin cərrahi infeksiyaları

PFR-1.2.2.b. Mədə-bağırsaq sisteminin anomaliyaları

PFR-1.2.2.c. Mədə-bağırsaq sisteminin funksional xəstəlikləri

PFR-1.2.2.d. Mədə-bağırsaq sisteminin neoplazmaları

PFR-1.2.2.e. Mədə-bağırsaq sisteminin işemik xəstəlikləri

PFR-1.2.2.f. Qısa bağırsaq sindromu

PFR-1.2.2.g. Bağırsaq keçməzliyi

PFR-1.2.2.h. Mədə və bağırsaq fistulaları

PFR-1.2.2.i. Mədə-bağırsaq sisteminin perforasiyaları

PFR-1.2.2.j. Portal hipertenziya

PFR-1.2.2.k. Mədə-bağırsaq sisteminin qanaxmaları

PFR-1.2.2.l. Bağırsağın xroniki iltihabi xəstəlikləri

PFR-1.2.2.m. Kəskin qarın

PFR-1.2.2.n. Açıq və qapalı qarın travması

PFR-1.2.3. Mədə-bağırsaq sisteminin xəstəliklərinin müayinə üsullarını bilməlidir;

PFR-1.2.4. Mədə-bağırsaq sisteminin xəstəliklərində cərrahi müalicəyə alternativ üsulları bilməlidir;

PFR-1.2.5. Mədə-bağırsaq sisteminin xəstəliklərində diaqnostik və müalicəvi endoskopiya göstərişləri və əks-göstərişləri bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

PFR-1.2.6. Mədə-bağırsaq sisteminin cərrahi xəstəliklərinin diaqnostikasını və cərrahi müalicəsini bacarmalıdır (Əlavə 3.)

PFR-1.2.7. Üst və alt gastrointestinal endoskopik müdaxilələri bacarmalıdır;

PFR-1.3. QARACİYƏR, ÖD YOLLARI VƏ MƏDƏALTİ VƏZ

Peşə bilikləri:

PFR-1.3.1. Qaraciyər, öd yolları və mədəaltı vəzin anatomiyasını, fiziologiyasını və patofiziologiyasını bilməlidir;

PFR-1.3.2. Qaraciyər, öd yolları və mədəaltı vəzin xəstəliklərinin müayinə üsullarını bilməlidir;

PFR-1.3.3. Qaraciyər, öd yolları və mədəaltı vəzin cərrahi xəstəliklərinin cərrahi müalicə üsullarını bilməlidir

PFR-1.3.4. Qaraciyər, öd yolları və mədəaltı vəzin cərrahi xəstəliklərinin müalicəsində cərrahi müalicəyə alternativ üsulları bilməlidir.

Peşə bacarıqları:

PFR-1.3.5. Qaraciyər, öd yolları və mədəaltı vəzin cərrahi xəstəliklərinin diaqnostikasını və cərrahi müalicəsini bacarmalıdır (Əlavə 3.)

PFR-1.3.6. Qaraciyər, öd yolları və mədəaltı vəzin cərrahi xəstəliklərinin cərrahi müalicəsinə alternativ üsulları bacarmalıdır.

PFR-2. DÖŞ QƏFƏSİ CƏRRAHİYYƏSİ

Peşə bilikləri:

PFR-2.1. Döş boşluğu orqanların embriologiyasını bilməlidir;

PFR-2.2. Döş boşluğu orqanların anatomiya və fiziologiyasını bilməlidir;

PFR-2.3. Döş divarı anatomiyasını bilməlidir;

PFR-2.4. Döş boşluğu orqanlarında yaşla əlaqədar dəyişiklikləri bilməlidir;

PFR-2.5. Aşağıdakı xəstəliklərin etiopatogenezi, klinikasını, diaqnostikasını və cərrahi aparılmasını bilməlidir:

PFR-2.5.1. Plevrit

PFR-2.5.2. Döş qəfəsi travmaları (hemotoraks, pnevmotoraks, tamponada və s)

PFR-2.5.3. Ağciyərin cərrahi xəstəlikləri

PFR-2.5.4. Divararalığı xəstəlikləri

PFR-2.5.5. Döş qəfəsi divarının cərrahi xəstəlikləri

PFR-2.6. Peritonovenöz şuntların göstərişlərini və ağırlaşmalarını bilməlidir

PFR-2.7. Periton dializinin mexanizmini, göstərişlərini və ağırlaşmalarını bilməlidir

Peşə bacarıqları:

PFR-2.8. Toraks punksiyası və drenajını bacarmalıdır;

PFR-2.9. Torakotomiya aparmağı və tikməyi bacarmalıdır;

PFR-2.10. Lobektomiya, pulmonektomiya, dekortikasiya əməliyyatlarını aparmağı bacarmalıdır (Əlavə 3.)

PFR-2.11. Divararalığı əməliyyatlarını bacarmalıdır.

PFR-2.12. Döş qəfəsinin kompyuter və rentgen müayinəsini qiymətləndirməyi bacarmalıdır;

PFR-3. ENDOKRİN CƏRRAHİYYƏ

Peşə bilikləri:

PFR-3.1. Endokrin orqanların anatomiyasını, fiziologiyasını, patomorfologiya və patofiziologiyasını bilməlidir;

PFR-3.2. Qalxanabənzər vəzi

PFR-3.3. Paratiroid vəzləri

PFR-3.4. Endokrin pankreas

PFR-3.5. Böyrəküstü vəzi

PFR-3.6. Endokrin orqanların xəstəliklərinin etiologiyasını, patogenezi, klinikasını, diaqnostikasını, medikal və cərrahi müalicələrini bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

PFR-3.7. Endokrin xəstəliklərin diaqnostikasını, diferensial diaqnozunu və cərrahi müalicəsini bacarmalıdır;

PFR-3.8. Qalxanabənzer, paratiroid, mədəaltı və böyrəküstü vəzilərdəki əməliyyatları bacarmalıdır (Əlavə 3.)

PFR-4. CƏRRAHİ ONKOLOGİYA

Peşə bilikləri:

PFR-4.1. Aşağıdakı orqan və sistemlərin törəmələrinin bioloji, patoloji xüsusiyyətlərini, diaqnostikasını, müalicəsini və prognozlarını bilməlidir;

PFR-4.1.1. Gastrointestinal sistem

PFR-4.1.2. Qaraciyər-öd yolları, mədəaltı vəzi

PFR-4.1.3. Endokrin sistem

PFR-4.1.4. Süd vəzi

PFR-4.1.5. Dəri və yumşaq toxumalar

PFR-4.2. Bu törəmələrin epidemiologiyasını, profilaktika prinsiplərini bilməlidir;

PFR-4.3. Kimyaterapiya və radioterapiyanın prinsiplərini bilməlidir;

PFR-4.4. Onkoloji xəstəliklərin iqtisadi və psixososial təsirlərini bilməlidir;

PFR-4.5. Karsinogenez, şiş biologiyası, metastaz və molekulyar onkologiyanın əsaslarını bilməlidir;

PFR-4.6. Kanserli xəstələrə multidissiplinar yanaşmanı və izləməni bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

PFR-4.7. Həzm sisteminin, qaraciyər-öd yollarının, mədəaltı vəzin, endokrin sistemin, döş qəfəsi orqanlarının, süd vəzin, dəri və yumşaq toxumaların bəd və xoşxassəli törəmələrinin diaqnozunu təyin etməyi, palliativ və radikal cərrahi əməliyyatlarını icra etməyi bacarmalıdır (Əlavə 3.).

PFR-4.8. Bəd xassəli törəmələrin kimyaterapiya, radioterapiya və digər multidissiplinar müalicə kordinasiyalarını bacarmalıdır;

PFR-5. PERIFERİK DAMAR CƏRRAHIYYƏSİ

Peşə bilikləri:

PFR-5.1. Periferik damarların anatomiyası və fiziologiyasını bilməlidir;

PFR-5.2. Damarların müayinə üsullarını, göstərişlərini bilməlidir;

PFR-5.3. Damar xəstəliklərinin etiologiya, patogenezi, klinika, diaqnostika və müalicələrini bilməlidir;

PFR-5.4. Damar xəstəliklərinin qeyri-cərrahi üsullarını bilməlidir

Peşə bacarıqları:

PFR-5.5. Damarların klinik müayinələrini bacarmalıdır

- PFR-5.6. Damarların dopler, angioqrafik və digər müayinələrinə göstərişləri və nəticələrin qiymətləndirilməsini bacarmalıdır;
- PFR-5.7. Venoz, arterial və limfatik damarların xəstəliklərinin profilaktikasını aparmağı bacarmalıdır;
- PFR-5.8. Venektomiya, liqasiya, skleroterapiya, komminikant ven liqasiyası, endoskopik və digər müasir müalicələri yerinə yetirməyi bacarmalıdır (Əlavə 3.)
- PFR-5.9. Arteiyalarda embolektomiya, yanyol, transpozisiya, protez, stend və digər əməliyyatları bacarmalıdır (Əlavə 3.)
- PFR-5.10. Dializ xəstələri üçün arterio-venoz fistulları bacarmalıdır;
- PFR-5.11. Limfadiq damarlar xəstəliklərinin konservativ və cərrahi müalicələrini bacarmalıdır;

PFR-6. UŞAQ CƏRRAHİYYƏSİ

Peşə bilikləri:

- PFR-6.1. Uşaqların anatomik və fiziooji xüsusiyyətlərini bilməlidir;
- PFR-6.2. Uşaqlarda cərrahixəstəliklərin xüsusiyyətlərini bilməlidir;
- PFR-6.3. Uşaqlarda təcili cərrahi xəstəliklərin klinikasını, diaqnostikasını və cərrahi müalicəsini bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

- PFR-6.4. Uşaqlarda təcili cərrahi xəstəliklərin və travmaların diaqnostikasını və cərrahi müalicəsini bacarmalıdır;
- PFR-6.5. Uşaqların cərrahi xəstəliklərində uşaq cərrahları ilə kordinasiyanı bacarmalıdır;

PFR-7. DİGƏR ÜMUMİ CƏRRAHİYYƏ SAHƏLƏRİ

PFR-7.1. CƏRRAHİ İNFEKSİYALAR

Peşə bilikləri:

- PFR-7.1.1. Cərrahi infeksiyaların prinsiplərini, səbələrini, patomexanizmlərini, epidemiologiyasını, diaqnozunu və müalicəsini bilməlidir;
- PFR-7.1.2. Cərrahi infeksiyaların klinik təzahürlərini və müalicələrini bilməlidir;
- PFR-7.1.3. Cərrahi infeksiyaların profilaktika tədbirlərini bilməlidir;
- PFR-7.1.4. Virus infeksiyalarının profilaktika tədbirlərini bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

- PFR-7.1.5. Cərrahi infeksiyaları təyin etməyi və müalicəsini bacarmalıdır;
- PFR-7.1.6. Əməliyyatdan sonrakı infeksiyaların erkən diaqnozunu təyin etməyi və müalicəsini bacarmalıdır;
- PFR-7.1.7. Yumşaq toxumaların ağır infeksiyası olan xəstələri aparmağı bacarmalıdır;
- PFR-7.1.8. İnfeksiyaya nəzarət tədbirlərini gündəlik işində tətbiq etməyi bacarmalıdır;

PFR-7.2. YARA SAĞALMASI

Peşə bilikləri:

- PFR-7.2.1. Yara sağalmasının mexanizmlərini bilməlidir;
- PFR-7.2.2. Ağırlaşmamış və ağırlaşmış gedişli yaraların müalicə prinsiplərini bilməlidir;

- PFR-7.2.3. Xroniki yaraların patogenezi bilməlidir;
- PFR-7.2.4. Yara sağlmasına təsir edən fizioloji və patoloji amilləri bilməlidir
- PFR-7.2.5. Pozision travma (yataq yarası) baş verəndə müalicə və profilaktika prinsiplərini bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

- PFR-7.2.6. Bütün yaraların aparılmasını bacarmalıdır;
- PFR-7.2.7. Ümumi cərrahiyyədə istifadə edilən kəsikləri yerinə yetirməyi və bu yaraları tikməyi bacarmalıdır (Əlavə 3)
- PFR-7.2.8. Yara sargılarını və yara müalicəsi üçün məlum olan əlavə vasitələri istifadə etməyi bacarmalıdır;

PFR-7.3. YANIQLAR

Peşə bilikləri:

- PFR-7.3.1. Yanığın etiologiyasını, profilaktikasını, sosial və psixoloji nəticələrini bilməlidir;
- PFR-7.3.2. Dəri və dərialtı toxumaların histologiyasını və klinik anatomiyasını bilməlidir;
- PFR-7.3.3. Termik, elektrik və kimyəvi yanıqların mexanizmini, patogenezi və patomorfologiyasını bilməlidir;
- PFR-7.3.4. İnhalasyon yanıqların patogenezi və aparılmasını bilməlidir;
- PFR-7.3.5. Karbon monoksid zəhərlənməsinin etiologiyasını və müalicəsini bilməlidir;
- PFR-7.3.6. Yanıq xəstəliyinin patofiziologiyasını, patomorfologiyasını, mikrobiologiyasını və yanıqda immun dəyişiklikləri bilməlidir
- PFR-7.3.7. Yanıq yaralarının sağlama və müalicə xüsusiyyətlərini bilməlidir;
- PFR-7.3.8. Yanıq yaralarında istifadə olunan yerli və ümumi antibakterioterapiyaları bilməlidir;
- PFR-7.3.9. Yanıq xəstələrinin intensiv terapiya xüsusiyyətlərini bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

- PFR-7.3.10. Yanıq xəstəsinin təcili, erkən və uzaq mərhələlərdə aparılmasını bacarmalıdır (Əlavə 3)
- PFR-7.3.11. Yanıq xəstəsinin çox disiplinli aparılmasını və koordinasiyasını bacarmalıdır;

PFR-7.4. CƏRRAHİ İMMUNOLOGİYA

Peşə bilikləri:

- PFR-7.4.1. Ümumi immünoloji prinsipləri bilməlidir;
- PFR-7.4.2. Yaşlı xəstələrdə baş verən immünoloji dəyişiklikləri bilməlidir;
- PFR-7.4.3. Orqanizmin infeksiyalara qarşı müdafiə mexanizmlərini bilməlidir;
- PFR-7.4.4. İmmunosupressorların təsir mexanizmlərini və əlavə təsirlərini bilməlidir;
- PFR-7.4.5. İmmunosupressiv xəstələrdəki cərrahi infeksiyaları və bunların aparılmasını bilməlidir;
- PFR-7.4.6. İmmunosupressiv cərrahi xəstələrin aparılmasını bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

- PFR-7.4.7. İmmunosupressiv xəstələrdə təcili və planlı cərrahi əməliyyatları və əməliyyatətrafi aparmanı bacarmalıdır;

- PFR-7.4.8. İmmunosupressiv dərmanların tətbiqini bacarmalıdır;
- PFR-7.4.9. Heyvanlar qapmasında quduzluğa qarşı immunizasiya keçirməyi bacarmalıdır;
- PFR-7.4.10. Çıxarılmış yaralanma baş verəndə tetanus qarşı immunprofilaktikası və immunterapiyanı keçirməyi bacarmalıdır;

PFR-7.5. TRANSPLANTASIYA

Peşə bilikləri:

- PFR-7.5.1. Orqan köçürülməsi və immunosupressiya ilə əlaqədar immunoloji prinsipləri bilməlidir;
- PFR-7.5.2. Orqan köçürülməsinə göstərişləri bilməlidir;
- PFR-7.5.3. Orqan köçürülməsində istifadə olunan immunosupressiv dərmanların təsir mexanizmini, əlavə təsirlərini, istifadə qaydalarını bilməlidir;
- PFR-7.5.4. Orqan köçürülməsinin qanunlarını bilməlidir;
- PFR-7.5.5. Uzunmüddətli immunosupressiv müalicənin yaxın və uzaq dövrlərdəki təsirlərini bilməlidir;
- PFR-7.5.6. Rəddetmənin əsaslarını bilməlidir;
- PFR-7.5.7. Orqan köçürülməsinin etik tərəflərini bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

- PFR-7.5.8. Rəddetmənin diaqnozunu qoymağı bacarmalıdır;
- PFR-7.5.9. Orqan köçürülməsindən sonrakı dövrün aparılmasında iştirak etmək
- PFR-7.5.10. Mədəaltı vəzi, böyrək, bağırsaq, qaraciyər və digər orqanların köçürülməsi əməliyyatlarında iştirak etmək (Əlavə 3)
- PFR-7.5.11. Donorları təyin etməyi bacarmalıdır;
- PFR-7.5.12. Beyin ölümü olan xəstədə orqan alınması əməliyyatlarında iştirak etmək

PFR-7.6. DÖŞ VƏZİNİN CƏRRAHİYYƏSİ

Peşə bilikləri:

- PFR-7.6.1. Döş vəzinin anatomiyasını, fiziologiyasını və patofiziologiyasını bilməlidir;
- PFR-7.6.2. Döş vəzi xəstəliklərinin patoloji anatomiyasını bilməlidir;
- PFR-7.6.3. Döş vəzinin xoş və bədxassəli törəmələrinin diaqnostikasını və müalicəsini bilməlidir;

Peşə bacarıqları:

- PFR-7.6.4. Süd vəzinin xoş və bəd xassəli xəstəliklərinin cərrahi müalicəsini bacarmalıdır;
- PFR-7.6.5. Süd vəzinin törəmələrində incə iynə və insizional biopsiyaları bacarmalıdır;
- PFR-7.6.6. Radikal vəzqoruyucu əməliyyatları bacarmalıdır (Əlavə 3)

PFR-8. İNTENSİV TERAPİYA VƏ TƏHLÜKƏLİ VƏZİYYƏTLƏR

PFR-8.1. İNTENSİV TERAPİYA

Ümumi biliklər:

- PFR-8.1.1. Orqanizmin cərrahi aqressiyaya verdiyi reaksiyaları bilməlidir
- PFR-8.1.2. İntensiv terapiya şöbəsindəki profilaktik tədbirləri bilməlidir;
- PFR-8.1.3. İntensiv terapiyada çox istifadə olunan dərmanların farmakologiyasını bilməlidir;

- PFR-8.1.4. İntensiv terapiya alan xəstələrdə qidalandırmaya göstərişləri və üsullarını bilməlidir;
- PFR-8.1.5. Mexaniki ventilyasiyanın göstərişlərini və ağırlaşmalarını bilməlidir;
- PFR-8.1.6. Mexaniki ventilyasiya vaxtı tənəffüsün fiziologiyasını bilməlidir;
- PFR-8.1.7. İntensiv terapiya bölümündə infeksiyaları və bunların aparılmasını bilməlidir;
- PFR-8.1.8. İntensiv terapiyda monitorizasiyanı bilməlidir;
- PFR-8.1.9. Yaşlı intensiv terapiya xəstələrində problemləri və bunların həlli yollarını bilməlidir;
- PFR-8.1.10. İntensiv terapiya xəstələrində nevroloji problemləri və onların həlli yollarını bilməlidir;
- PFR-8.1.11. Sepsis və onun rəşional antibiotikoterapiyanı bilməlidir;
- PFR-8.1.12. Antibiotik rəsistent və nosokomial infeksiya aşkara çıxartmağasını bilməlidir;
- PFR-8.1.13. Xəstələrə qayğının təşkilini bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- PFR-8.1.14. İntensiv terapiya şöbəsində daxili və xarici koordinasiyanı bacarmalıdır;
- PFR-8.1.15. İntensiv terapiya şöbəsinə yatışa və çıxışa göstərişləri təyin etmək
- PFR-8.1.16. Perikardiosentezi, plevral drenajı və təcili torakotomiyanı bacarmalıdır;
- PFR-8.1.17. İntensiv terapiya xəstələrinin konservativ və cərrahi aparılmasını bacarmalıdır;
- PFR-8.1.18. İntensiv terapiya xəstələri üçün tədbirlərin müasirliyini təmin etmək
- PFR-8.1.19. İntensiv terapiya xəstələrində invaziv və qeyri-invaziv monitorizasiya üsullarını bacarma
- PFR-8.1.20. İntensiv terapiya xəstələrinin yaxınları ilə etik ünsiyyətləri qurmağı bacarmalıdır;
- PFR-8.1.21. Sepsisin intensiv terapiyanı və rəşional antibiotikoterapiyanı aparmağa bacarmalıdır;
- PFR-8.1.22. Antibiotik rəsistent və nosokomial infeksiyaların rəşional antibiotikoterapiyasını bacarmalıdır;

PFR-8.2. ŞOK

Ümumi biliklər:

- PFR-8.2.1. Şokun patofiziologiyasını, etiologiyasını və təsnifatını bilməlidir;
- PFR-8.2.2. Kritik vəziyyətlərin mexanizmlərini, həyatqurtarma tədbirlərinin prinsiplərini, ardıcılığını və hədəf göstəricilərini bilməlidir;
- PFR-8.2.3. Şokda istifadə olunan dərmanların farmakologiyasını bilməlidir;
- PFR-8.2.4. Mexaniki ventilyasiyanın tənəffüs və ürək-damar sisteminə təsirini bilməlidir;
- PFR-8.2.5. Şokdakı xəstələrin monitorizasiyasında istifadə edilən üsulları bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- PFR-8.2.6. Şokda xəstələrdə həyatqurtarma tədbirlərini ardıcılıqla yernə yetirməyi bacarmalıdır;
- PFR-8.2.7. Pulmonar arteriyaya kateter qoymağı və nəticələri qiymətləndirməyi bacarmalıdır;
- PFR-8.2.8. Şokda monitorizasiya etməyi bacarmalıdır;

PFR-8.3. EMBOLİYA VƏ KOAQULOPATİYALAR

Ümumi biliklər:

- PFR-8.3.1. Koagulopatiyaları səbələrini və mexanizmlərini bilməlidir;
- PFR-8.3.2. Disseminə intravaskulyar koagülasianın səbəblərini və mexanizmlərini bilməlidir;

- PFR-8.3.3. Ağciyər arteriyanın emboliyanı klinik şəkili bilməlidir;
PFR-8.3.4. İri arteriyanın və venaların emboliyanı klinik şəkili bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- PFR-8.3.5. Koagulopatiya baş verəndə yardım göstərməyə bacarmalıdır;
PFR-8.3.6. Disseminə intravaskulyar koagülasiya baş verəndə yardım göstərməyə bacarmalıdır
PFR-8.3.7. Ağciyər arteriyanın emboliya baş verəndə yardım göstərməyə bacarmalıdır;
PFR-8.3.8. İri arteriyanın və venaların dərin emboliya baş verəndə yardım göstərməyə bacarmalıdır;
PFR-8.3.9. Trombolitik terapiyanın aparılması bacarmalıdır;

PFR-8.4. KƏSKİN ORQAN ÇATMAMAZLIĞI

Ümumi biliklər:

- PFR-8.4.1. Kəskin serebral çatmazlığın patofiziologiyasını və müxtəlif etiologiyasının komaları bilməlidir;
PFR-8.4.2. Kəskin ürək çatmazlığın patofiziologiyasını bilməlidir;
PFR-8.4.3. Kəskin ağciyər çatmazlığın patofiziologiyasını bilməlidir;
PFR-8.4.4. Kəskin qaraciyər çatmazlığın patofiziologiyasını bilməlidir;
PFR-8.4.5. Kəskin böyrək çatmazlığın patofiziologiyasını bilməlidir;
PFR-8.4.6. İmmunosupressiya əlamətləri bilməlidir;

Ümumi bacarıqlar:

- PFR-8.4.7. Kəskin serebral çatmazlığı baş verəndə yardım göstərməsi bacarmalıdır;
PFR-8.4.8. Kəskin ürək çatmazlığı baş verəndə yardım göstərməsi bacarmalıdır;
PFR-8.4.9. Kəskin ağciyər çatmazlığı baş verəndə yardım göstərməsi bacarmalıdır;
PFR-8.4.10. Kəskin qaraciyər çatmazlığı baş verəndə yardım göstərməsi bacarmalıdır;
PFR-8.4.11. Kəskin böyrək çatmazlığı baş verəndə yardım göstərməsi bacarmalıdır;
PFR-8.4.12. İmmunosupressiya fonunda yardım göstərməsi bacarmalıdır;

B) ÜNSİYYƏT QURUR:

Əsas və Praktiki Bacarıqlar

Təhsilin sonunda araşdırmaçı aşağıdakı əsas bacarıqları qazanmalıdır:

1. Xəstələrlə və onların ailələri ilə əlaqə quraraq, müalicənin gedişatına müsbət təsir etmək məqsədilə əlaqələri inkişaf etdirmək;
2. Xəstələri, onların ailələri, iş yoldaşları və həmkarlarının fikirlərini əldə edib, onları doğru şəkildə sintez etmək;
3. Xəstələrə, onların ailələrinə, iş yoldaşlarına və həmkarlarına lazımi məlumat və şərtləri doğru olaraq izah etmək;
4. Ortaq bir müalicə planı hazırlamaq məqsədilə xəstələr, onların ailələri, iş yoldaşları və həmkarları ilə əməkdaşlıq yaratmaq;
5. Tibbi çalışmalar haqqında şifahi və yazılı şərtlər vermək.

Həkimlər yuxarıdakı bacarıqları həyata keçirmək üçün aşağıda verilən xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır:

1. Xəstələrlə və onların ailələri ilə əlaqə quraraq, müalicənin gedişatına müsbət təsir etmək məqsədilə əlaqələri inkişaf etdirmək;

- 1.1. Həkimin ünsiyyətçil olmasının onun üçün əsas kliniki bacarıq olduğunu, xəstə-həkim arasındakı səmimi ünsiyyətin həkimin klinikadakı müvəffəqiyyətinin rəhni olmasını anlamaq;
- 1.2. Müalicə məqsədilə xəstələrlə və onların ailələri ilə qarşılıqlı anlayış, inam, hörmət, dürüstlük və empatiyaya əsaslanan səmimi əlaqələr qura bilmək;
- 1.3. Xəstələrin sirlərinə, şəxsi həyatlarına və müstəqilliklərinə hörmətlə yanaşmağı bacarmaq;
- 1.4. Yaxşı tələbə olmağı bacarmaq;
- 1.5. Sözlə ifadə edilə bilməyən əlamətləri nəzərdən qaçırmamaq və ona görə davranma bilməyi bacarmaq;
- 1.6. Kliniki praktikanı mükəmməl şəkildə hazırlamaq və tətbiq edə bilməyi bacarmaq.

2. Xəstələri, onların ailələri, iş yoldaşları və həmkarlarının fikirlərini əldə edib, onları doğru şəkildə sintez etmək:

- 2.1. Xəstəlik ilə əlaqədar məlumatlardan əlavə, xəstənin inancları, problemləri, ümidləri və xəstəliklə əlaqədar məlumatlar yığa bilmək bacarığı;
- 2.2. Xəstənin ailəsi, sağlamlıq xidməti göstərən digər şəxslər və həmkarları kimi digər mənbələrdən məlumat ala bilmək bacarığı.

3. Xəstələrə, onların ailələrinə, iş yoldaşlarına və həmkarlarına lazımi məlumat və şərhləri doğru olaraq izah etmək:

- 3.1. Xəstələr, onların ailələri, iş yoldaşları və digər şəxslərlə insancasına davranmaq, onların anlayacağı şəkildə müzakirə edə bilmək, onları veriləcək qərara ortaq olmağa təşviq edə bilmək bacarığı.

4. Ortaq bir müalicə planı hazırlamaq məqsədilə xəstələr, onların ailələri, iş yoldaşları və həmkarları ilə əməkdaşlıq yaratmaq:

- 4.1. Xəstənin qeydlərindən və onunla olan təmaslardan xəstənin vəziyyətini, narahatlıqlarını, müalicəyə göstərdiyi reaksiyanı, seçimlərini və bunlarla əlaqədar problemləri təyin edə bilməyi bacarmaq;
- 4.2. Xəstənin cinsi, mədəni durumu və dini inanc kimi spesifik xüsusiyyətlərinə hörmətlə yanaşmaq və qərarlarını verərkən bu fərqlilikləri nəzərə almağı bacarmaq;
- 4.3. İnsanları sual verməyə, müzakirə etməyə və öz fikirlərini ifadə etməyə təşviq edə bilməyi bacarmaq;

- 4.4. Xəstənin müalicə sxemini hazırlayarkən xəstə, onların ailələri və digər əlaqədar şəxslərlə ortaq hərəkət edə bilməyi bacarmaq;
- 4.5. İşıqlandırılmış onamın (açıqlandırılmış müsbət rəyin) alınması, pis bir xəbərin verilməsi, qəzəbin ya da qorxunun yatırılması, səhv məlumatların qaşısının alınması kimi çətin vəziyyətlərin öhdəsindən gələ bilmək.

5. Tibbi çalışmalar haqqında şifahi və yazılı şərhlər vermək:

- 5.1. Tibbi çalışmalar və ediləcək əməliyyatlar barədə açıq, doğru qeydlərin (yazılı və ya elektron) aparılmasını bacarmaq;
- 5.2. Etdiyi və edəcəyi kliniki çalışmalarını aydın surətdə şifahi olaraq təqdim edə bilməyi bacarmaq;
- 5.3. Lazım olduqda, edilən tibbi əməliyyatlar haqqında mətbuata və cəmiyyətə lazımı şərhləri verə bilməyi bacarmaq.

C) ƏMƏKDAŞLIQ EDİR:

Əsas və Praktiki Bacarıqlar

Təhsilin sonunda araşdırmaçı aşağıdakı əsas bacarıqları qazanmalıdır:

1. Çox intizamlı bir sağlamlıq qrupu içində uğurlu şəkildə mövqe tutmaq;
2. Müxtəlif peşə sahibləri arasında ortaya çıxan biləcək çəkişmələrin qarşısını almaq, belə vəziyyətlərdə ortaq yolu tapmaq və problemləri həll etmək məqsədilə digər peşə sahibləri ilə birgə çalışmaq bacarmaq.

Həkimlər yuxarıdakı bacarıqları həyata keçirmək üçün aşağıda verilən xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır:

1. Çox intizamlı səhiyyə qrupu daxilində uğurlu şəkildə mövqe tutmaq:

- 1.1. Digər işçilərin vəzifə və məsuliyyətlərini müəyyənləşdirməyi bacarmaq;
- 1.2. Eyni qrupda çalışan digər işçilərlə iş və məsuliyyətlərini açıqlaya bilməyi bacarmaq;
- 1.3. Digər peşə sahiblərinin fərqli rollarını, məsuliyyətlərini və bacarıqlarını bilmək və bu fərqliliklərə hörmət etmək;
- 1.4. Xəstənin (ya da xəstələrin) vəziyyətini dəyərləndirmək, müalicəsini planlaşdırmaq və həyata keçirmək mövzusunda digər səlahiyyətli şəxslərlə birlikdə çalışa bilmək;
- 1.5. Lazım olduqda, araşdırma aparmaq, təhsil proqramını inkişaf etdirmək və xəstəyə qulluq istisna olmaqla, bütün digər işləri qrup üzvləri ilə birlikdə icra edə bilmək;
- 1.6. Digər peşə sahibləri ilə birlikdə olan yığıncaqlara aktiv qoşulmaq;
- 1.7. Xəstəyə qulluğun keyfiyyətini artırmaq məqsədi ilə digər peşə sahibləri ilə birlikdə və qarşılıqlı anlaşma şəraitində çalışa bilmək;
- 1.8. Qrup işinin dinamikasının qanunlarını təyin edə bilmək;
- 1.9. Lazım olduqda, səhiyyə qrupuna liderlik edə bilmək.

2. Müxtəlif peşə sahibləri arasında ortaya çıxa biləcək çəkişmələrin qarşısını almaq , belə vəziyyətlərdə orta məxrəci tapmaq və problemləri həll etmək üçün digər peşə sahibləri ilə birlikdə çalışmaq:

- 2.1. Müxtəlif peşə sahibləri ilə birgə çalışdığı qrup üzvlərinə hörmətlə davranmaq;
- 2.2. Qarşıdurmaları həll etmək üçün digər qrup üzvləri ilə əməkdaşlıq edə bilmək;
- 2.3. Qarşıdurmaları həll etmək üçün qarşılıqlı dialoqlar qurmaq;
- 2.4. Digər peşə sahiblərinin fərqli mövqelərinə, prinsiplərinə, hətta səhv düşüncələrinə hörmətlə yanaşmaq;
- 2.5. Şəxsi mövqelərinin, yanlış fikirlərin və qadağalarının qrup içində gərginlik yarada biləcəyini anlamaq;
- 2.6. Müxtəlif peşə sahiblərinin iştirak etdiyi qrup yığıncaqlarına qatılmaq.

D) İDARƏÇİDİR:

Əsas və Praktiki Bacarıqlar

Təhsilin sonunda araşdırmaçı aşağıdakı əsas bacarıqları qazanmalıdır:

1. Səhiyyə sisteminin və təşkilatının işlərinə aktiv surətdə qatılır və təşkilatın inkişafı üçün əlindən gələni edir;
2. Peşəsini və işini uyğun şəkildə tətbiq edir;
3. Mənbələri uyğun şəkildə bölüşdürür və istifadə edir;
4. Lazım olduğunda, idarəçilik yolunda irəliləyir və liderlik edir.

Həkimlər yuxarıdakı bacarıqları həyata keçirmək üçün aşağıda verilən xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır:

1. Səhiyyə sisteminin və təşkilatının işlərinə aktiv şəkildə qatılır və təşkilatın inkişafı üçün əlindən gələni etmək:

- 1.1. Təşkilat içindəki digər şəxslərlə əməkdaşlıq şəraitində çalışa bilmək;
- 1.2. Xəstənin təhlükəsizliyini təmin etmək kimi keyfiyyətin qiymətləndirilməsi və inkişaf etdirilməsində iştirak etdirmək;
- 1.3. Rezidentura sahəsi ilə əlaqədar olaraq səhiyyə sisteminin quruluşunu, funksiyasını və bu sistemdə həkimin rolunu təyin edə bilmək;
- 1.4. Həkim ödəmələri, büdcəsi və təşkilatın maliyyəsi ilə əlaqədar qanunları müəyyənləşdirmək;
- 1.5. Rəhbərlik etmək üsullarını və metodlarını bilmək;
- 1.6. Səhiyyə haqqındakı qanunları tətbiq edə bilmək;
- 1.7. Tibbi və cərrahi xidmət göstərən tibb müəssisələrinin fəaliyyətini təyin edən əsas normativ sənədlərləri bilmək;
- 1.8. Təşkilati-inzibati sahələr ilə əlaqədar xidmətləri icra edə bilmək;

1.8.1. Sağlamlıq sistemində qəbul edilmiş normativ sənədlərdən (Azərbaycan Respublikası qanunları, texniki tənzimləmələri, beynəlxalq və milli standartları, təlimatları, tövsiyələri, beynəlxalq vahidlər sistemini, istifadədə olan beynəlxalq klassifikasiyaları) istifadə etmək, eyni zamanda tibbi təşkilatların işinin keyfiyyətini və fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün icra edilmiş sənədlərdən istifadə edə bilmək.

1.8.2. Cərrahiyyə sahəsinin inzibati quruluşunu, tibbi xidməti təmin edən müxtəlif tibbi təşkilatların inzibati fəaliyyətini bilmək, təşkilatların struktur hissələrinin (ixtisas profiline görə) iş göstəricilərini analiz etmək, xəstələrə (kardiologiya sahəsində) tibbi xidmətin təmin edilməsində aktual tibbi-inzibati, ictimai-iqtisadi texnologiyaların məhsuldarlığını qiymətləndirə bilmək.

1.8.3. Peşəkarlığın əmələ gəlməsi üçün professional biliklər, bacarıqlar, təcrübələr sisteminə sahib ola bilmək.

2. Peşəsini və işlərini əməli şəkildə tətbiq edir:

2.1. Xəstəyə qulluq ilə əlaqədar ehtiyacların qarşılanması, təşkilat xaricində işləri və şəxsi həyatına ayıracağı zamanı balanslı şəkildə tənzimləmək və bunlarla əlaqədar prioritetləri müəyyən edə bilmək.

2.2. Maddi və insani qaynaqları idarə etmək də daxil olmaqla, rəhbərlik işlərini icra edə bilmək.

2.3. Öz peşəsini inkişaf etdirmək məqsədilə prosedurlar aparmaq.

2.4. İnformasiya texnologiyalarından xəstəyə qulluq üçün uyğun şəkildə istifadə edə bilmək.

3. Qaynaqları uyğun şəkildə bölüşdürür və istifadə edir.

3.1. Qaynaqların ədalətli şəkildə paylanılıb, balanslı və məhsuldar istifadə etmək. Və bu qaynaqların əhəmiyyətini qavraya bilmək.

3.2. Xəstə baxımının minimal bir xərclə həyata keçirilməsi üçün lazımı şəkildə idarəçiliklə məşğul ola bilmək.

4. Lazım olduqda, idarəçilik yolunda irəliləyir və liderlik edir.

4.1. Komitələrdə iştirak edir, yığıncaqlara qatılır, onlarda başçılıq edə bilir.

4.2. Səhiyyə sahəsindəki yeniliklərə liderlik edə bilir.

4.3. Səhiyyə xidmətləri üçün lazım olan planları qura bilir (iş proqramları kimi).

E) SAĞLAMLIQ MÜDAFİƏÇİSİDİR:

Əsas və Praktiki Bacarıqlar

Təhsilin sonunda araşdırmaçı aşağıdakı əsas bacarıqları qazanmalıdır:

1. Xəstənin fərdi sağlamlıq haqqı üçün səy göstərməsini sağlamlıq xidmətinin bir hissəsi kimi qəbul etmək.
2. Xidmət etdiyi cəmiyyətin sağlamlıqla əlaqədar ehtiyaclarının ödənilməsi üçün səy göstərmək.
3. Xidmət etdiyi cəmiyyətin sağlamlıq göstəricilərini təyin etmək.
4. Şəxslərin və cəmiyyətin sağlamlığını inkişaf etdirmək.

Həkimlər yuxarıdakı bacarıqları həyata keçirmək üçün aşağıda verilən xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır:

1. Xəstənin fərdi sağlamlıq haqqı üçün səy göstərməsini və bununla əlaqədar işləri səhiyyə xidmətinin bir parçası olaraq qəbul etmək.

- 1.1. Xəstənin fərdi sağlamlıq ehtiyaclarını təyin edə bilmək.
- 1.2. Xidmət etdiyi personalla birlikdə xəstəliklərin qarşısının alınması, səhhətlərinin yaxşılaşdırılması və sağlamlığın keşiyində durmaq üçün lazımı imkanları aşkar edə bilmək.

2. Xidmət etdiyi cəmiyyətin sağlamlıqla əlaqədar ehtiyaclarının qarşılınması üçün səy göstərmək.

- 2.1. Xidmət etdiyi cəmiyyəti yaxşı tanıya bilmək.
- 2.2. Xəstəliklərin qarşısının alınması, sağlamlıqlarının yaxşılaşdırılması və sağlın müdafiəçiliyi edə bilmək üçün lazımı imkanları aşkar edə bilmək və bunlara uyğun davranmaq.
- 2.3. Xidmət etdiyi cəmiyyət ilə digər cəmiyyətlər arasındakı xidmət rəqabətindən məmnun olmaq.

3. Xidmət etdiyi cəmiyyətin sağlamlıq göstəricilərini müəyyən etmək.

- 3.1. Xidmət göstərməyə mane olan halları, bunların mənbələrini təyin edib, cəmiyyətin sağlın göstəricilərini təyin edə bilmək.
- 3.2. Xidmət etdiyi cəmiyyətdəki zəif və kənarlaşdırılmış qrupları təyin etmək və onlara xidmət üçün səy göstərə bilmək.

4. Fərdlərin və bütövlükdə cəmiyyətin sağlamlığını möhkəmləndirməyə çalışmaq.

- 4.1. Xidmət etdiyi cəmiyyətdə sağlın göstəricisini təyin etmək və bu göstəricinin yaxşılaşdırıla bilməsi üçün zəruri olan halları təyin edə bilmək.
- 4.2. İctimai fəaliyyətin cəmiyyətin sağlın durumuna təsirini təyin edə bilmək.

- 4.3. Səhiyyə sisteminin və təşkilatlarının haralara təsir edə biləcəyini təyin edə bilmək.
- 4.4. Sağlq müdafiəçiliyinin təbii quruluşunda olan fədakarlıq, ictimai ədalət, avtonomluq, dürüstlük və idealizm kimi əxlaqi və peşə keyfiyyətlərini təyin edə bilmək.
- 4.5. Xəstəsi ya da kollektivi ilə idarəçilər arasında ziddiyyətin yaranmasını anlayışla qarşılamaq və bu vəziyyəti özünün müdafiəçilik rolunun imtina edilməz bir parçası olaraq qəbul etmək.
- 4.6. Həkimlərin sağlq və xəstə təhlükəsizliyinin digər şəxslərlə birlikdə müdafiə edilməsi işində öz yerini və rolunu təyin edə bilmək.

F) ELM İNSANIDIR:

Əsas və Praktiki Bacarıqlar

Təhsilin sonunda araşdırmaçı aşağıdakı əsas bacarıqları qazanmalıdır:

1. Davamlı təhsil yolu ilə peşəsini inkişaf etdirmək.
2. Məlumatı və məlumatın qaynağına tənqidi yanaşmaqla qiymətləndirmək və verəcəyi qərarlarında və fəaliyyətində istifadə etmək.
3. Lazım olduqda, xəstələrin, ailələrin, tələbələrin, assistentlərin, digər peşə sahiblərinin və cəmiyyətin təhsili üçün mühit hazırlamaq.
4. Tibbdə yeni məlumatların və təcrübənin inkişaf etdirilməsi, yayılması və tətbiq olunmasında iştirak etmək.

Həkimlər yuxarıdakı bacarıqları həyata keçirmək üçün aşağıda verilən xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır:

1. Davamlı təhsil yolu ilə peşəsini inkişaf etdirmək.

- 1.1. Biliklərini qorumanın prinsiplərini müəyyən edə bilmək.
- 1.2. Fərdlərin məlumatı necə əldə edib istifadə edəcəkləri haqqındaki strategiyaları və prinsipləri müəyyən edə bilmək.
- 1.3. Öyrəndiklərini təcrübədə tətbiq edə bilmək.
- 1.4. Fəaliyyətilə ilə bağlı özünə qarşı tənqidi yanaşa bilmək.
- 1.5. Öyrənilməsi lazım olan sualları anlamaq.
- 1.6. Uyğun dəlillər gətirib və bunları şərh edə bilmək.
- 1.7. Yeni öyrəndiklərini tətbiq edə bilmək.
- 1.8. Yeni təcrübələrin təsirlərini qiymətləndirə bilmək.
- 1.9. Öyrənmə əməliyyatlarını qeyd altına ala bilmək.

2. Məlumatı və məlumatın qaynağına tənqidi yanaşmaqla onu dəyərləndirmək, nəticə çıxartmaq və gələcək qərar və fəaliyyətində onlardan istifadə etmək.

- 2.1. Nəticənin necə ediləcəyinə bağlı prinsipləri təyin edə bilmək.

- 2.2. Kliniki təcrübələrlə əlaqədar əldə etdiyi dəlillərə tənqidi yanaşmaqla qiymətləndirmək və öz qənaətinə gələ bilmək.
- 2.3. Gəldiyi qənaətləri kliniki təcrübələrində istifadə edə bilmək.

3. Lazım olduqda, xəstələrin, ailələrin, tələbələrin, assistentlərin, digər peşə sahiblərinin və cəmiyyətin təhsili üçün mühit hazırlamaq.

- 3.1. Tibb təhsili baxımından təhsil prinsiplərini müəyyən edə bilmək.
- 3.2. Digər şəxslərlə birlikdə təhsil ehtiyaclarının nədən ibarət olduğunu görmək və öyrənilən biliklərin dəyərini müəyyən edə bilmək.
- 3.3. Təsirli öyrənmə strategiyalarını seçmək və digər şəxslərin nələri öyrənməsi lazım olduğunu müəyyən edə bilmək.
- 3.4. Yaxşı təqdim edə bilmək və dərs verə bilmək (dərs, seminar, laboratoriya işləri və s.) .
- 3.5. Təhsil işlərini qiymətləndirə bilmək.
- 3.6. Təhsilə qatılanların geri elanlarını (sertifikat vs.) təmin edə bilmək.
- 3.7. Təhsil etikasının qanunlarını müəyyən edə bilmək.

4. Tibbdə yeni biliklərin və təcrübələrin inkişaf etdirilməsi, yayılması və tətbiq olunmasında iştirak etmək.

- 4.1. Elmi tədqiqatların və araşdırmaların prinsiplərini müəyyən edə bilmək.
- 4.2. Araşdırma etikasının prinsiplərini müəyyən edə bilmək.
- 4.3. Elmi bir araşdırma sualını (hipotez) düşünüb inkişaf etdirə bilmək.
- 4.4. Kitabxana araşdırması edə bilmək və sistemli şəkildə dəlil toplaya bilmək.
- 4.5. Düşüncəsindəki sualla bağlı araşdırma üsulunu seçə bilmək.
- 4.6. İşində əldə etdiyi kəşfləri digərlərinə uyğun şəkildə çatdırmağa bilmək.
- 4.7. Cərrahi xəstəliklərin inkişafında tibbi-ictimai amillərin rolunu qiymətləndirməyin üsullarını bilmək.
- 4.8. Elmi araşdırma işlərini planlaşdırmağa bilmək.
- 4.9. Tədqiqat mövzusunun doğru seçmə bilmək.
- 4.10. Elmi tədqiqat işini həyata keçirmək.
- 4.11. Elmi tədqiqat işinin nəticələrini analiz edə bilmək.
- 4.12. Alınmış nəticələrin təcrübə baxımından əhəmiyyətini və onun tətbiqetmə imkanlarını müəyyən etmək, nəşr materialının hazırlanmasında iştirak etmək.

G) PROFESSIONAL BİR PEŞƏ SAHİBİDİR:

Əsas və Praktiki Bacarıqlar

Təhsilin sonunda araşdırmaçı aşağıdakı əsas bacarıqları qazanmalıdır:

1. Xəstələrinə, peşəsinə və cəmiyyətə qarşı olan məsuliyyətini və bağlılığını etik davranışları ilə göstərmək.
2. Xəstələrinə, peşəsinə və cəmiyyətə qarşı olan məsuliyyətini və bağlılığını vəzifəsindəki qaydalara uyğun olaraq göstərmək.
3. Peşəsinə axsatmadan yerinə yetirmək üçün sağlamlığını təhlükə altına qoyan peşə risklərindən qorunmaq.

Həkimlər yuxarıdakı bacarıqları həyata keçirmək üçün aşağıda verilən xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır:

1. Xəstələrinə, peşəsinə və cəmiyyətə qarşı olan məsuliyyətini və bağlılığını etik davranışları ilə göstərmək.

- 1.1. Peşəsinə tətbiq edərkən dürüst, şəfqətli, işinə bağlı, hörmətli və fədakar davranışları göstərmək.
- 1.2. Professional işçilər tərəfindən tibbi xidmət göstərilməsinə səy etmək
- 1.3. Fəaliyyəti əsnasında qarşılaşdığı etik problemlərə qarşı münasib rəftar sərgiləmək.
- 1.4. Qazanc (mənfəət) iddialarını idarə edə bilmək.
- 1.5. Peşə prinsipləri çərçivəsində xəstənin anonimliyini qəbul etmək və anonimliyin sərhədlərini bilmək.
- 1.6. Xəstələrlə düzgün əlaqələr qura bilmək.

2. Xəstələrinə, peşəsinə və cəmiyyətə qarşı olan məsuliyyətini və bağlılığını peşəsindəki qanunlara uyğun ifadə etmək.

- 2.1. Peşəsindəki qanuni və etik qanunlara uyğun davranma bilmək.
- 2.2. Fəaliyyəti ilə əlaqədar bütün qanuni öhdəliklərini yerinə yetirmək bilmək.
- 2.3. Peşəsi ilə bağlı yoxlama aparan qurumlar qarşısında öhdəçiliklərini yerinə yetirə bilmək.
- 2.4. Bəzi şəxslərin peşəsinə uyğun gəlməyən fəaliyyətinə qarşı etiraz etmək.
- 2.5. Lazım gəlsə hakimlik edə bilmək.

3. Peşəsinə axsatmadan yerinə yetirmək üçün sağlamlığını təhlükə altına qoyan peşə risklərindən qorunmaq.

- 3.1. Fərdi və peşə prioritetləri ilə öz sağlamlığını qoruma səylərini balanslı və işlərini axsatmayacaq şəkildə icra edə bilmək.
- 3.2. Fərdi və peşəsinin incəlikləri mövzusunda biliklərini artırmaq üçün səy göstərmək.
- 3.3. Digər peşə sahiblərinin ehtiyaclarını müəyyən etmək və ona uyğun davranmaq

3. TƏHSİLİN MƏZMUNUNA VƏ SƏVİYYƏSİNƏ QOYULAN MINIMUM TƏLƏBLƏR

3.1. Peşə fəaliyyətinin xarakteristikası

3.1.1. Həkim-ümumi cərrah insanın döş və qarın orqanlarının, yumşaq toxumalarının, endokrin orqanlarının və periferik damarlarının cərrahi xəstəliklərinin (qusurlar, travma, infeksiya, neoplaziya, iltihabi, işemik, funksional və digər) diaqnostika, müalicəsi və profilaktikasını sərbəst və müasir səviyyədə həyata keçirməyə, təcili cərrahi xəstəliklərə ixtisaslaşmış cərrahi köməyi bacarmağa, elmi-tədqiqat işlərini aparmağa, pedaqoji və təşkilati idarəetməyə hazır olmalıdır.

3.2. 060902 - «Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə rezident hazırlığını təmin edən auditoriyada olan təhsil proqramının strukturu və əsas hazırlıq mövzuları, beş il ərzində saatlarla (Əlavə 1-də illər üzrə açılır).

QEYD: Dərs saatları nəzəri (aşağıdakı cədvəldə MH və SM), təcrübi (aşağıdakı cədvəldə TM) və sərbəst iş (cədvəldə SB) olaraq göstərilməlidir. Bu cədvəldə assistent-həkimin bir dərs üçün lazım olduğu iş saati göstərilməlidir. Bunun üçün sərbəst iş saatları da planlaşdırılmalıdır. Hər bir nəzəri dərs saati üçün gərək olan sərbəst iş saati (ən az dərs saati müddəti qədər olması təklif edilir) ifadə edilməlidir. Rezidentura təhsilinə sahə işi də daxil olduğunda təcrübə dərslərin saati daha çox olmalıdır. Nəzəri dərslərin yerinə təcrübə dərslərin sayı daha çox olmalıdır (cədvəldə tətbiqli (TM) sayı daha az). Yetərliyi ifadə edilən hər sahə üçün dərs saati və üsulu planlaşdırılmalıdır (məsələn hematologiya. Ayrıca yeni əlavə olunan yetkinlik sahələri üçün də dərs, zaman və təhsil üsulları planlaşdıraraq cədvəl genişləndirilməlidir.

Yetərlik kodu	Dərsin (mövzunun) adı	MH	SM	TM	SB
Ümumi hazırlıq fənnləri (rotasiyaları)		Saat	Saat	Saat	
	Tibb sahəsində mütəxəssisdır				
ÜFR-01	Baza təhsili	2	–	–	+
ÜFR-02	Anatomiya	–	20	–	+
ÜFR-03	Fiziologiya	–	4	–	+
ÜFR-04	Ümumi biokimiya	4	22	4	+
ÜFR-05	Qidalanma	4	20	–	+
ÜFR-06	Hematologiya	–	–	–	+
ÜFR-07	Anesteziologiya və reanimatologiya	2	6	12	+
ÜFR-08	Travmatologiya	8	20	24	+
ÜFR-09	Ginekologiya	8	16	24	–
ÜFR-10	Urologiya	8	16	24	–
ÜFR-11	Endoskopiya	4	8	16	+
ÜFR-12	Şüa diaqnostikası	4	8	8	–
ÜFR-13	Patomorfologiya	4	8	8	+
ÜFR-14	Tibbi statistika və informatika	4	4	4	–
İxtisas fənnləri (rotasiyaları)		Saat	Saat	Saat	
PFR-1	Abdominal cərrahiyyə	54	54	108	–

PFR-2	Döş qəfəsi cərrahiyyəsi	12	12	24	–
PFR-3	Endokrin cərrahiyyə	12	12	24	–
PFR-4	Onkoloji cərrahiyyə	35	35	70	–
PFR-5	Damar cərrahiyyəsi	12	12	24	–
PFR-6	Uşaq cərrahiyyəsi	12	12	24	–
PFR-7	Digər ümumi cərrahiyyə sahələri	8	8	16	–
PFR-8	İntensiv terapiya və reanimasiya	32	64	82	+
Seçim fənnləri (təhsil müəssisəsi tərəfindən müəyyən olunur)		16	16	32	
	Cəmi	245	377	528	
	Ünsiyyət qurur (Mövzu: Xəstə-həkim ünsiyyəti)				
	Əməkdaşlıq edir (Mövzu: Qrup çalışması və əməkdaşlıq)				
	İdarəçidir (Mövzu: Sağlamlıq rəhbərliyi və liderlik)				
	Sağlamlıq müdafiəçisidir (Mövzu: Sağlamlığın möhkəmləndirilməsi və qorunması)				
	Elm insanıdır (Mövzu: Araşdırma üsulları, elm etikası)				

3.3. 060902 - «Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə fənn bölümləri, fənlərin kreditləri, onların mənimsənilməsinin nəticələri (bilik, bacarıq və vərdişlər baxımından) və qazanılması nəzərdə tutulan kompetensiyaların kodları (Əlavə 2-də illər üzrə açıqlanır).

Qeyd: Aşağıdakı cədvəldəki kodlarda səhvlər var (Məsələn təhsil proqramında ÜFR-15 və ÜFR-16 kodlu yetərlik yoxdur, ancaq cədvəldə var). Yeni əlavə olunan kafilik sahələri də cədvəldə kodlaşdırılmalıdır

Dərsin yetərlik kodu	Fənn bölümünün (tematik rotasiyasının) adı (bilik, bacarıq və vərdişlər baxımından)	Kreditlərin sayı	Qazanılması nəzərdə tutulan kompetensiyaların kodları
Tibb sahəsində mütəxəssisdir			
Ümumi hazırlıq fənnləri			
ÜFR-01	Baza təhsili	1	ÜFR-01.1 — ÜFR-01.6
ÜFR-02	Anatomiya	1	ÜFR-02.1 — ÜFR-02.6
ÜFR-03	Fiziologiya	1	ÜFR-03.1 — ÜFR-03.9
ÜFR-04	Ümumi biokimiya	1	ÜFR-04.1 — ÜFR-04.3
ÜFR-05	Qidalanma	1	ÜFR-06.1 — ÜFR-06.11
ÜFR-06	Hematologiya	1	ÜFR-07.1 — ÜFR-07.10
ÜFR-07	Anesteziologiya və reanimatologiya	10	ÜFR-08.1 — ÜFR-08.7
ÜFR-08	Travmatologiya	10	ÜFR-09.1 — ÜFR-09.8
ÜFR-09	Ginekologiya	10	ÜFR-10.1 — ÜFR-10.11
ÜFR-10	Urologiya	10	ÜFR-11.1 — ÜFR-11.9
ÜFR-11	Endoskopiya	10	ÜFR-13.1 — ÜFR-13.24
ÜFR-12	Şüa diaqnostikası	5	ÜFR-14.1 — ÜFR-14.7
ÜFR-13	Patomorfologiya	5	ÜFR-15.1 — ÜFR-15.8
ÜFR-14	Tibbi statistika və informatika	2	ÜFR-16.1 — ÜFR-16.10
Ixtisas fənnləri			
PFR-1	Abdominal cərrahiyyə	61	PFR-01.1 — PFR-01.3
PFR-2	Döş qəfəsi cərrahiyyəsi	15	PFR-02.1. — PFR-02.12.
PFR-3	Endokrin cərrahiyyə	15	PFR-03.1. — PFR-03.8.

PFR-4	Onkoloji cərrahiyyə	38	PFR-04.1. — PFR-04.8.
PFR-5	Damar cərrahiyyəsi	15	PFR-05.1. — PFR-05.11.
PFR-6	Uşaq cərrahiyyəsi	15	PFR-06.1. — PFR-06.5.
PFR-7	Digər ümumi cərrahiyyə sahələri	23	PFR-07.1. — PFR-07.6.
PFR-8	İntensiv terapiya	15	PFR-08.1. — PFR-08.4.
	Ünsiyyət qurur (Mövzu: Xəstə-həkim ünsiyyəti)		
	Əməkdaşlıq edir (Mövzu: Qrup çalışması və əməkdaşlıq)		
	İdarəçidir (Mövzu: Sağlamlıq rəhbərliyi və liderlik)		
	Sağlamlıq müdafiəçisidir (Mövzu: Sağlamlığın möhkəmləndirilməsi və qorunması)		
	Elm insanıdır (Mövzu: Araşdırma üsulları, elm etikası)		
	Professional peşə sahibidir (Mövzu: Etika və peşəkarlıq)		
Könüllü seçilmiş fənnin dərinədən öyrənilmə dövrü		21	
Elmi-tədqiqat işi (kliniki və/və ya baza elmi)		9	
Dövrü və yekun attestasiya		5	
Cəmi		300	

Bütüm mənalı müvzularının siyahı Əlavə 4 baxa bilərsiniz (Ümumi cərrahiyyə üzrə mühazirə və seminar mövzuları).

QEYD: Əlavə 2-də verilən siyahı yuxarıda verilən təklifləri də əhatə etməklə genişləndirilməlidir.

3.4. 060902 - «Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə həkim-rezidentin təhsil proqramının yerinə yetirilməsinin müddəti:

Ümumi həftələrin sayı – 261 həftə

- əmək məzuniyyəti – 20 həftə
- təlim həftələrinin sayı – 241 həftə

o cümlədən:

- kliniki təlim (praktiki və kliniki iş) – 223 həftə
- nəzəri təlim – 8 həftə
- elmi-tədqiqat – 5 həftə
- attestasiyalar – 5 həftə
- növbətçilik - ayda 4 dəfədən az olmayaraq

QEYD: Yuxarıdakı həftə sayının toplam hesabı hazırlanmalıdır. Nəzəri dərslər üçün 622 saat planlaşdırılmışdır (baxın cədvəl 060902). Bu müddətin davamlı dərslər alacağı düşünüldüyündə 15-16 həftə davam etməsi gözlənilir. Tətbiqli saatlar üçün 528 saat ayrılmışdır. Bu isə təxminən 13 həftəyə bərabərdir. Yuxarıda isə kliniki təhsil üçün 223 həftə nəzərdə tutulmuşdur. Cədvəllərdəki zaman planlaşdırılması həqiqi olacaq şəkildə nəzərdən keçirilib, yeni təyin olunan kafilik sahələri də göz qarşısında saxlanılaraq edilməlidir.

3.4.1. Hazırlığın son ilində həkim-rezident ixtisas üzrə 3 aylıq müddətinə Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilmiş respublikanın tibb müəssisələrinin birində sərbəst stajorluq keçməlidir.

QEYD: Bu stajın müddəti göstərməlidir. Stajın təhsil müddətindəmi yoxsa Rezidentura təhsili tamamlandıqdan sonramı ediləcəyi göstərməlidir. Ayrıca hansı tip tibb müəssisəsində ediləcəyi müəyyən olunmalıdır.

4. MADDİ-TEXNIKI, TƏDRİS BAZASI VƏ KADR POTENSIALI

- 4.1.** 060902 - «Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə təhsil proqramına müvafiq tərtib edilmiş tədris planında nəzərdə tutulan həkim–cərrahın hazırlanması üçün Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən baza kimi müəyyən edilmiş təhsil və elmi tibb müəssisələri, habelə aparıcı klinikalar cərrahi xəstələrin diaqnostikasının, müalicə və profilaktikasının aparılmasını təmin edə biləcək yüksək səviyyəli maddi-texniki bazaya malik olmalıdır.
- 4.2.** 060902 - «Ümumi Cərrahiyyə» üzrə Təhsil Proqramı Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən baza kimi müəyyən edilmiş təhsil, elm müəssisələri və aparıcı klinikalarda aparıcı mütəxəssislər (rəhbər-kuratorlar) tərəfindən əyani formada aparılır.
- 4.3.** Həkim- ümumi cərrahın hazırlığına rəhbərlik edən kuratorlara qoyulan tələbər:
- 4.3.1.** Peşə vərdişlərinə yiyələnməsini təmin etmək üçün praktiki təcrübəsi 5 ildən çox olan yüksəkixtisaslı mütəxəssislər tərəfindən aparılır.
- 4.3.2.** Tədris olunan nəzəri mövzuları ali təhsil müəssisəsinin elmi dərəcəsi və (və ya) elmi adı olan professor-müəllim heyəti tədris edir.
- 4.3.3.** Rezidentin elmi-tədqiqat işinə qarşılıqlı razılığı əsasında ali təhsil və ya elmi-tədqiqat müəssisəsinin heyəti rəhbərlik edə bilər.

Cərrahi Rezidentura təhsili üçün universitetlərdə, ideal olaraq, ən az 1 il dosent olmaqla 3 (üç) müəllim; Elmi-Tədqiqat Xəstəxanalarında ideal olaraq, 2 təhsil işçisi və 1 baş asistent zəruridir. Rezidentura təhsili proqramının rəhbərinin cərrahiyyə sahəsində ən az 5 illik təcrübəsi olmalıdır. Yaxşı bir təhsil mərkəzində tələbələrin sayı mühazirəçilərdən çox olmamalıdır. Ancaq, bu nisbət 1 mühazirəçiye 3 tələbə olaraq dəyişdirilə bilər.

Mühazirəçilər təlim sertifikatına malik olmalıdırlar. Bu məqsədlə onlar təhsil kurslarına qatılmalı və periodik olaraq təkmilləşmə kursları təşkil etməlidirlər. Beləliklə, Rezidentura təhsili mühazirəçilərin iştirakını zəruri etdiyindən onların (mühazirəçilərin) nəqliyyat bacarıqlarının inkişafı üçün təkmilləşmə kursları planlaşdırılmalıdır.

4.4. Rezidentin rotasiyalar keçdiyi müəssisələrin maddi-texniki bazalarına qoyulan tələblər:

- 4.4.1. Anesteziologiya rotasiyası.** Endotraxeal narkoz, invaziv monitorizasiya üçün cihaz və avadanlıq. Böyük və özəlikli əməliyyatları yerinə yetirmək üçün vasitələr, defibrilyator və s.
- 4.4.2. Travmatologiya rotasiyası.** Mobil rentgen, xarici və daxili fikasasiya aparatları, ortopedik və travma əməliyyatlarını yerinə yetirmək üçün alət və avadanlıq.
- 4.4.3. Ginekologiya rotasiyası.** Vaginal, abdominal ucluqlu, dopler və 3-ölçülü USM, kolposkopiya, histeroskopiya, laparoskopiya, açıq və laparoskopik əməliyyatları icra etmək üçün alət və avadanlıqlar.
- 4.4.4. Urologiya rotasiyası.** Transuretral, laparoskopik, perkutan əməliyyatları yerinə yetirmək, daşqırma üçün alət və avadanlıqlar, transrektal USM

- 4.4.5. Endoskopiya rotasiyası.** Qastro-duodenoskop, yan duodenoskop, kolonoskop, bronxoskop, yeyeunoskop, xoledoxoskop, rəqəmli rentgen, band liqasiyası, polipektomiya, stend, ERXPQ üçün alət və avadanlıqlar.
- 4.4.6. Şüa diaqnostikası.** Kompyter tomoqrafiya (ən az 64 sürətli), MRT (ən az 1,5 T), 3-4 ölçülü, dopler xüsusiyyətli USM, PET, rentgen, perkutan işləmlər, embolizasiya üçün alət və avadanlıqlar.
- 4.4.7. Patomorfologiya.** Adi, immunohistokimyəvi, təcili patohistoloji müayinələri yerinə yetirmək üçün alət və avadanlıqlar.
- 4.4.8. Tibbi statistika və informatika.** Kompyuterlər, statisyik və databaz proqramları
- 4.4.9. Səhiyyə sisteminin təşkilinin əsasları.** Ana kafedrasında keçirilir.
- 4.4.10. Abdominal cərrahiyyə.** Laparokopiya, Dopler USM, əməliyyatdaxili ucluqlu USM, xoledoxoskop, qastro-duodenoskop, CUSA, damar koaqulyasiya edən koaqulyatorlar böyük əməliyyatları yerinə yetirmək üçün alət və avadanlıqlar.
- 4.4.11. Döş qəfəsi cərrahiyyəsi.** Mediastinoskop, torakoskop, torakal əməliyyatları yerinə yetirmək üçün alət və avadanlıqlar.
- 4.4.12. Endokrin cərrahiyyə.** Sinir detektoru, hormon laboratoriyası, endokrin əməliyyatları icra etmək üçün avadanlıq və alətlər.
- 4.4.13. Onkoloji cərrahiyyə.** Əməliyyatdaxili USM, laparoskop, CUSA, damar koaqulyasiya edən koaqulyatorlar böyük əməliyyatları yerinə yetirmək üçün alət və avadanlıqlar
- 4.4.14. Damar cərrahiyyəsi.** Periferik angioqrafiya cihazı, dopler USM, damar əməliyyatlarını icra etmək üçün alət və avadanlıqlar
- 4.4.15. Uşaq cərrahiyyəsi.** Laparokopiya, Dopler USM, əməliyyatdaxili ucluqlu USM, xoledoxoskop, qastro-duodenoskop, CUSA, damar koaqulyasiya edən koaqulyatorlar böyük əməliyyatları yerinə yetirmək üçün alət və avadanlıqlar
- 4.4.16. Digər ümumi cərrahiyyə sahələri (infeksiya, yumşaq toxumalar, transplantasiya və s.).** Ana kafedrasında keçirilir.
- 4.4.17. İntensiv terapiya.** İnvazif və qeyri-invazif arterial təzihi monitorlar, xarici və qidaborudaxili stetoskoplar, EKQ və elektrokardioskopik monitorlar, periferik sinirlərin stimulyatorlar, nəfəs vermən oksigenin qatılığını və nəfəs alan karbon qazın qatılığını ölçən cihaz, spirometriya, nəfəs alandan maksimal təzyiqini ölçən cihaz, süni ağciyər tənəffüs aparatı, puls-oksimetr, hararətin monitorlar, mərkəzi venoz təzyiqini ölçən cihaz, Swan-Qanz təzyiqini ölçən cihaz (sağ qulaqcılıq, sağ mədəcik, ağciyər arteriya, ağciyər arteriyanın pazlanması, ürər tullanma), laringoskop komplekti, bronxofibroskop, ultrasəs aparatlar, transezophogeal exokardioqrafiya, eksrpes-laborator avadanlığı, defibrilyator “demand” rejimi ilə və zəruri vasitələr.

QEYD: Yuxarıdakı imkanlara əlavə olaraq, aşağıda ifadə edilən məkan standartlarının təmin edilməsi məqsəda uyğundur:

- Cərrahiyyə poliklinikası
- Cərrahiyyə yataqlı xidmət
- Asistent - yataq sayı : 4 yataq/asistent
- Təcili - travmatoloji xəstə baxım imkanı
- Təcili təsvir (görüntü) imkanları (konvansiyonel-USG-BT) / 24 saat
- Təcili endoskopiya imkanları
- Reanimasiya imkanları
- Təhsil üçün ayrılmış yer
- Əməliyyatxana (konvansiyonal əməliyyatlara əlavə olaraq laparoskopik əməliyyatların edilə biləcəyi təchizat)
- Xəstəxananın digər köməkçi (ortaq iş) sahələrinin vəziyyəti: Qan bankı, İnfeksiya idarə komitəsi, Nutrisyon komitəsi

Təchizat standartları:

- Tam təchizatlı əməliyyatxana
- Peroperatif radioloji təsvir (görüntü) imkanları olmalı
- Peroperatif frozen işlədilə bilməli
- Hər gün ən az 1 əməliyyat masası olmalı
- Endoskopi modulu olmalı
- Laparoskopik cərrahi imkanları olmalı
- Cərrahiyyə şöbəsində USG imkanı olmalı
- Otomasiya infrastrukturu
- Kliniki məlumatlarının arxivi

5. TƏDRİS PROSESİNİN FORMA VƏ METODLARI

- 5.1. 060902 - « Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə həkim- cərrahın hazırlığı, nəzəri təlim, həkim hazırlığı, ixtisas və ixtisaslaşma fənlərinin mühazirə, məşğələ, seminar, məsləhət, kuratorun rəhbərliyi və nəzarəti altında müalicə-profilaktik işlərinin aparılması və sairə formada öyrənilməsi ilə təmin olunur.
- 5.2. 060902 - «Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə həkim-cərrahın hazırlığında elmi-tədqiqat və praktiki tibbi təcrübələr nəzərdə tutulur.

Rezidentura təhsilində öyrənmə və öyrətmə üsulları üçə ayrılmaqdadır: "Təkmilləşdirilmiş Təhsil Fəaliyyətləri", "Təcrübi Təhsil Fəaliyyətləri" (TF) və "Müstəqil və Kəşf edərək Öyrənmə Fəaliyyətləri" (MF). Bu üsullar kafiliklərlə əlaqələndirilərək istifadə edilməlidir. İdeal variant budur ki, hansı bacarıqlara hansı üsulların vasitəsilə çatmağı müəyyən etmək mümkün olsun.

5.2.1. Təkmilləşdirilmiş Təhsil Fəaliyyətləri

- Təqdimat

Təqdimat – hər hansı bir mövzu haqqında vizual və sözlər vasitəsilə edilən izahatlardır.

Ümumiyyətlə nadir və ya çox nadir rast gəlinən mövzular/vəziyyətlər haqqında və ya tez-tez rast gəlinən mövzu/vəziyyətlərin yeni şəraitdə inkişafı barədə istifadə edilən bir üsuldur. Bu üsulda mühazirəçi tələbəyə natamam bildiyi bir mövzuda və tələbəin passiv olduğu bir mövzu haqqında məlumat verir. Təqdimat qarşılıqlı təsirli və ya heç təsirli olmaya bilər.

- Seminar

Seminar – təcrübəli mütəxəssisin tez-tez rast gəlməyən bir mövzu haqqında öz təcrübələrini də əks etdirərək izah etməsi və izah edilən mövzunun qarşılıqlı sual və cavablar ilə keçməsidir.

Seminarın təqdimatdan fərqi tələbələrin də öz təcrübələri istiqamətində prezentasiya edənə qarşılıqlı təsir şəraitində olmasıdır. Seminar qarşılıqlı dialoqların sıx olduğu, bilik və bacarıqların mühakimə olunmadan paylaşıldığı və müxtəlif bilik səviyyələrində olan insanların eyni mövzu haqqında məlumatlarının çatışmayan tərəflərini müxtəlif suallarla tamamlaya bildikləri bir təhsil fəaliyyətidir.

- Faktların təhlili

Faktların təhlili dedikdə bir və ya bir neçə tez-tez rast gəlinən faktın, ya da təhsil baxımından əhəmiyyətli bir faktın müzakirə mövzusuna çevrildiyi kiçik bir qrupun təhsil fəaliyyəti başa düşülür. Bu təhsil fəaliyyətinin hədəfi - fərqli bilik səviyyəsində olan insanların hər hansı bir faktı təhlil etmək yolu ilə biliklərinin natamam və ya səhv yanlarını düzəltmək, tamamlamaqdır. Bu faktlarda olan xəstəlik və ya hallar ilə əlaqədar məlumat çatışmazlıqlarının kiçik qruplarda müzakirə edilməsi ilə tamamlanması və ya səhv məlumatların düzəldilməsi təmin edilir. Ayrıca eyni vəziyyətlə əlaqədar çox sayda faktın təhlil edilməsi yolu ilə eyni məlumatın fərqli vəziyyətlərdə necə istifadə ediləcəyi mövzusunda təcrübə qazandırır. Faktın mərhələlərlə təqdim

edilməsi və hər mərhələ üçün nəticə çıxarılması ilə davam etdirilir. Mühazirəçi hər mərhələdə doğru məlumat verir və doğru qərar çıxarır.

- Məqalə müzakirəsi

Məqalənin müzakirəsi - məqalənin dəlil-sübut dərəcəsi, hər hansı bir təcrübənin fakta söykənməsi və hər hansı bir mövzuda yeni məlumatlar əldə edilməsi məqsədi ilə reallaşan kiçik bir qrupun fəaliyyətidir. Müzakirə məqalənin bütün hissələrinin sıra ilə oxunması, metodoloji baxımdan doğruluğu, kliniki təcrübədə əks olunmaqla yekun nəticə çıxarılması və lazım gəldikdə, tənqid olunması ilə davam etdirilir. Mühazirəçi hər mərhələnin müzakirə edilməsini təmin edərək tələbənin doğru məlumat tapmasını təmin edir. Mütəxəssisliyə (uzmanlığa) namizədə buna bənzər işlər hazırlaya bilməsi üçün problemləri elmi üsullarla analiz etmək, sual vermək, nəticələri müzakirə etmək və bir nəşr halına gətirmək bacarığı qazandırılır.

- İşin (fayl) müzakirəsi

İşin müzakirəsi - faktlar və ya tez-tez rast gəlinən faktların daha gec rast gəlinən müxtəlif vəziyyətləri haqqında məlumat əldə edilməsi, xatırlanması və istifadə edilməsini məqsəd qoyan bir təhsil üsuludur. Mühazirəçi, fayl üzərindən yazı, hesabat, təsvir və digər fayl əlavələrindən istifadə edərək, tələbənin fakt haqqında hər pillədə qərar almasını təmin edir və aldığı qərarlar haqqında təkrar açıqlama verir. Təkrar açıqlama tələbənin doğru qərar çıxarmasına, təkmilləşən qərarlarını açıq və aydın şəkildə ifadə edərək inkişaf etdirməsi məqsədi ilə edilir.

- Şura

Şura - faktın/ların fərqli qaydalar üzrə qiymətləndirilməsi müddətidir. Faktın mürəkkəb olması tələbənin çətin və mürəkkəb vəziyyətlərdə fərqli disiplinlərin fərqli baxışlarını qəbul etməsini təmin edir.

- Kurs

Kurs - bir mövzu haqqında müəyyən bir məqsədə çatmaq üçün təşkil edilmiş birdən çox iclasda reallaşdırılan bir öyrətim fəaliyyətidir. Kursda məqsəd, ümumiyyətlə, bir və ya bir neçə kliniki bacarığın əldə edilməsidir. Kurs müddətində təqdimatlar, kiçik qrup işləri, təcrübə biliklər bir-biri ilə sintez şəklində reallaşdırılır.

5.2.2. Tətbiqli Təhsil Fəaliyyətləri

- Stasionar xəstəyə qulluq
- Xəstə ziyaəti

Xəstə ziyaəti - fərqli tələbələr üçün fərqli öyrənmə mühiti yaradan təsirli bir təhsil üsuludur. Xəstəni müşahidə edən və ya etməyən tələbələr ziyarətdən fərqli şəkildə faydalanırlar. Xəstəni müşahidə edən tələbələr müşahidə etdikləri üçün təkrar açıqlama edərək öyrənir, digər tələbələr isə bu təcrübəni izləyərək öyrənirlər. Ziyarət klinikada görülən faktların xəstə yanından çıxdıqdan sonra da müzakirə edilməsi və faktın gerçək mühitdə müşahidə edilməsi yolu ilə öyrənməyi təmin edir. Beləcə ziyarət görülən faktların müzakirəsi ilə tamamlanır.

- Növbə

Növbə - tələbənin, böyük məsuliyyətin olduğu bir mühitdə, dərin və daimi öyrənməsinə təsir edir. Faktı, böyük məsuliyyətli bir vəziyyətdə qiymətləndirmək tələbənin malik olduğu məlumat və bacarıqlardan istifadə etməsini, çatışmayan cəhətləri öyrənməyə motivasiya olmasını təmin edir. Növbə, lazım olan hallarda özünə inamı artırarkən, bəzi hallarda hələ əldə edilməmiş faktlarda bilik və bacarıq qazanma motivasiyasını artırır.

- Təcrübə və simulyasiya

Bu, xüsusilə cərrahi müdaxilə təcrübəsinin (bacarığının) və kliniki təcrübələrin maket və manekenlər üzərində təhsilini ehtiva edir. Bu məqsədlə təcrübə laboratoriyaları maneken parkları ilə birlikdə təşkil oluna bilər. Təcrübə əvvəlcə təlimatçı tərəfindən maket üzərində, film və sair materiallardan istifadə etməklə göstərilir. Daha sonra tələbə maket və manekenlərin üzərində onu tətbiq edir. Tələbəyə təkrar açıqlama verməklə bacarığını inkişaf etdirməsinə kömək edilir. İmkan varsa, qazanılacaq bacarığa uyğun olaraq (məsələn xəstə- həkim ünsiyyəti) oxşar xəstələr (məlum bir halda olan xəstə rolu oynayan fərdlər) bu təhsillə tamamlanır. Simulyasiya gerçəyə bənzər mühitlərin yaradılması yolu ilə təhsilin verilməsidir. Məsələn, təcili mühitin, bir xəstə otağı mühitinin, ya da bir əməliyyat mühitinin bu üsulla yaradılması mümkündür. Simulyasiya tətbiqində maket və manekenlər ilə birlikdə oxşar xəstələr birlikdə yer ala bilər (hibrid simulyasiya). Bu üsul xüsusilə yüksək səviyyəli bacarıqların qazanılmasında (kliniki ağıl icra etmə, qərar vermə, kompleks müdaxilə etmə bacarıqları tətbiqi vs.) tətbiq oluna bilər.

Təcrübə və simulyasiya xəstə təhlükəsizliyinin ən yüksək səviyyədə təmin edilməsi və humanist təhsil üçün əhəmiyyətlidir.

- Cəhd

Diagnoz və müalicəyənlü bütün cəhdlər, mühazirəçi tərəfindən göstərildikdən sonra bələdçinin rəhbərliyi altında addım-addım təcrübə yolu ilə öyrədilir. Buradakı təcrübə əsl xəstələr üzərində aparılır. Hər təcrübə pilləsi üçün tələbəyə təkrar açıqlama verilir. Tələbənin doğru etdiklərini davam etməsi, kifayət qədər bilmədiyi və öyrənməsi lazım olan tərəflərini düzəldə bilməsi üçün tələbəyə zamanında, dəqiq və konstruktiv müdaxilələrlə təşviqedic, dəstəkləyici, xəbərdarlıqedic və yol göstərici müdaxilələr edilməlidir. Hər cəhd üçün tələbəyə əvvəlcədən müəyyən olunmuş mütəxəssis səviyyəsinə çatacaq qədər eyni təcrübənin təkrar etdirilməsi təmin edilir.

- Əməliyyat

Əməliyyat - içində çoxlu sayda qərar və cəhd olan cərrahi müdaxilə müddətləridir. Hər qərar və cəhdin ayrı-ayrı lazım olan mütəxəssis səviyyələrinə çatması məqsədi ilə ən az riskli/mürəkkəb olandan ən yüksək riskli/mürəkkəb olana doğru əməliyyat müddətinin bütün pillələri yüksək müşahidə altında öyrədilir. Tələbənin bütün pillələrdə lazım olan Rezidentura səviyyəsinə çatması üçün təcrübənin kifayət qədər təkrar etdirilməsi təmin edilir. Bu mərhələdə uzmanlıq

tələbəsinə mərhələli bir yanaşma tətbiq olunması təklif edilir. Əvvəlcə müşahidə, iştirak, mühazirəçinin rəhbərliyi altında daha sadə təcrübələrdən başlayaraq daha yüksək səviyyəli təcrübəyə doğru inkişaf yolu keçmək. Hər təcrübə sonrasındakı tələbəyə refleksiyon və təkrar açıqlama verilməlidir.

- Ayaqüstü xəstə baxımı

Tələbə müşahidə altında vəziyyəti qiymətləndirər və diaqnoz, müalicə üsullarına qərar verir. Tələbənin yüksək/orta sıxlıqda görülən təcili və ya təcili olmayan faktların fərqli müraciət şəkillərini və fərqli müalicə üsullarını öyrəndiyi təsirli bir metodudur. Ayaqüstü xəstə baxımında daha çox istifadə edilməsi lazım olan bacarıqların I dərəcəli təcrübə bilikləri arasında təsnif edilmiş olmaları bu baxımdan əhəmiyyətlidir. Bu üsulda təlimatçının mentorluk etməsi lazımdır. Müddət pilləli olaraq planlaşdırılmalıdır. İlk illərdə təlimatçını izləməklə, sonra isə onun məsləhətçiliyi ilə irəliləməsi yolu ilə tələbəyə daha çox məsuliyyət verilməlidir.

5.2.3. Müstəqil və Kəşf edərək Öyrənmə Fəaliyyətləri

- Stasionar xəstəni müşahidə etmək

Yataraq izlənilən vəziyyət haqqında mütəxəssisliyə çatmamış bir tələbənin müşahidəsi və nəzarəti altında, mütəxəssisliyə çatmış bir tələbənin müşahidəsi altında gördüyü işlərdə bacarıqlarının qeyri-kafiliyini fərq etdiyi mövzularda öyrənmə ehtiyacını müəyyən edərək, bunu hər hansı bir təhsil ocağında tamamlaması müddətidir. Bu təhsil ocaqlarının doğru və etibarlı olmasına görə təlimatçı məsuldur.

- Ayaqüstü xəstəni/materialı izləmək

Ayaqüstü müraciət edən təcili və ya təcili olmayan bir hadisə haqqında lazım olan bacarıq səviyyəsinə çatmamış bir tələbənin növbə və nəzarəti altında, təlimatçının rəhbərliyi ilə lazım olan bacarıq səviyyəsinə çatmış bir tələbənin yüksək müşahidəsi altında gördüyü işlər əsnasında qeyri-kafiliyini fərq etdiyi mövzularda öyrənmə ehtiyacını təyin edərək bunu hər hansı bir təhsil ocağından tamamlaması müddətidir. Bu təhsil ocaqlarının doğru və etibarlı olmasına görə təlimatçı məsuldur.

- Yaşca və rütbəcə eyni vəziyyətdə olanların (akran) birgə öyrənməsi

Tələbənin bir faktın təhlil edilməsi və ya bir cəhdin tətbiq olunması əsnasında bir akranı ilə müzakirə edərək və ya onu müşahidə edərək öyrənməsi müddətidir.

- Tibbi ədəbiyyat oxumaq

Tələbənin öyrənməsinə ehtiyac duyduğu mövzularda ədəbiyyat oxuması və kliniki təcrübə ilə əlaqələndirməsi müddətidir.

- Araşdırmaq

Tələbənin bir mövzuda təkbəşinə və ya qrup ilə araşdırmaya hazırlaşması və bu sırada öyrənmə ehtiyacını təmin edərək bunu hər hansı bir təhsil ocağında tamamlaması müddətidir.

- Öyrətmək

Tələbənin bir başqasına tibbi müdaxilə və ya bir kliniki mövzunu öyrədərkən bu mövzuda fərqli dünyagörüşlərini, daha əvvəl düşünmədiyi sualları və ya varlığını fərq etmədiyi vəziyyətləri aşkar edərək öyrənmə ehtiyacını müəyyən etməsi və bunu hər hansı bir təhsil ocağında tamamlaması müddətidir.

- Elmi yığıncaqlarda iştirak

Tələbənin sahəsi ilə əlaqədar inkişafı izləmək üçün konqres, simpozium kimi elmi yığıncaqlara qatılmasıdır.

- 5.3.** Rezidentura ərzində rezident ən azı 2000 pasiyentlər üzrə praktik iş barədə gündəlikdə tam klinik məlumatı verməlidir. Onlardan:

Anesteziologiya	15	As
Travmatologiya	20	As/P
Ginekologiya	20	As
Urologiya	20	As
Endoskopiya	50	As/P
Ultrasəs müayinəsi	250	As/P/i
Rentgen	120	As/P/i
KT, NMR və ya PET üzrə rotasiya	100	As/P/i
Patomorfolojiya	40	i
Abdominal cərrahiyyə	200	As/P
Döş qəfəsi cərrahiyyəsi	150	As/P
Endokrin cərrahiyyə	150	As/P
Onkoloji cərrahiyyə	200	As/P
Damar cərrahiyyəsi	120	As/P
Uşaq cərrahiyyəsi	100	As/P
Digər ümumi cərrahiyyə sahələri	120	As/P
İntensiv terapiya	300	As/P
Xəstələrin cəmi sayı	2000	

- 5.4.** Ümumi cərrahiyyə rezidenti təhsil müddətində ən azı 350 əməliyyat icra etməlidir ki, bunlardan 150-si orta (B qrup əməliyyatlar) və böyük (C qrup əməliyyatlar) həcmli əməliyyatlar olmalıdır. Əməliyyatların siyahısı Əlavə 3-də verilmişdir

6. YEKUN DÖVLƏT ATTESTASIYASINA QOYULAN TƏLƏBLƏR VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ

6.1.1. 060902 - «Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə fərdi iş planları rezidentura hazırlığını həyata keçirən müəssisələrin müvafiq elmi və ya tibb şuralarının iclaslarında təsdiq edilir. Rezidentlər hər tədris ilinin sonunda kuratorun iştirakı ilə təhsil aldığı müəssisənin elmi şurası (tibbi şurası) qarşısında hesabat verərək attestasiya olunur.

6.1.2. Rezidenturada təhsil alan həkimlərin yekun attestasiyası Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin təsdiq etdiyi attestasiya komissiyası tərəfindən ali təhsil müəssisəsində aparılır.

6.1.3. Yekun attestasiya nəticəsində rezidentə “həkim-ümumi cərrah” ali peşə-ixtisas dərəcəsi və dövlət nümunəli diplom verilir.

Rezidentura təhsili əsnasında 3 səviyyə ölçmə-qiymətləndirmə edilməlidir.

- Diaqnoz- Yerləşdirməyə doğru (Diagnostic): Proqramın başında tələbələrin səviyyələrini müəyyən etmək məqsədi ilə edilən qiymətləndirmədir.
- Formalaşdırma və Yetiştirməyə doğru (Formative): Təhsil müddətində tələbələrin inkişafını izləmək və müdaxilə etmək, əskiklərini tamamlamaq məqsədiylə edilən qiymətləndirmədir.
- Səviyyə Təyinedici (Summative): Proqram sonunda tələbənin səviyyəsi və proqramı tamamlayıb- tamamlayamayacağı haqqında qərar vermək məqsədiylə edilən qiymətləndirmədir.

Rezidentura təhsilində bu üç səviyyədəki dəyərləndirməyi təmin etmək üçün çox müxtəlif ölçü üsulu istifadə edilə bilər. Bunlardan bəziləri aşağıda sadalanmışdır. Bu üsullar bacarıqlarla əlaqələndirilərək hansı bacarığın ölçülməsi üçün hansı üsulun istifadə ediləcəyini göstərəcək şəkildə planlaşmalıdır. Rezidentura təhsilində ölçmə və qiymətləndirmə yalnız səviyyə müəyyənedici nəticəni qiymətləndirməyi deyil, bütün müddətdəki qiymətləndirməyi əhatə edir.

Rezidentura təhsili üçün təklif edilən bəzi ölçmə üsulları

Məlumatın ölçülməsi məqsədilə:

- Uzun cavablı yazılı imtahanlar
- Qısa cavablı yazılı imtahanlar
- Çoxdan seçməli imtahanlar
- Uzunlaşdırılmış uyğunlaşdırma sualları
- Açar xüsusiyyətlər
- Şifahi imtahanlar
- Qurulmuş şifahi imtahanlar
- Cədvəl xəbərdarlıqlı xatırlatma imtahanları

Bacarığın ölçülməsi məqsədilə:

- Fakt qiymətləndirmə

- Qurulmuş Obyektiv Kliniki İmtahan (Objective Structured Clinical Exam)

Performansın ölçülməsinə istiqamətli olaraq

- Mini-kliniki qiymətləndirmə
- Əüdəxilə edici bacarıqların doğrudan müşahidə edilməsi
- Kliniki bacarıqların müşahidəsi
- 360-derece qiymətləndirmə
- Asistent Talonu
- İnkişaf faylı (portfolyo)
- Tapşırıq
- Proyekt

7. 060902 - « ÜMUMİ CƏRRAHIYYƏ » İXTİSASI ÜZRƏ YEKUN ATTESTASIYA FORMATI

7.1. Yekun attestasiya imtahanı iki mərhələdə -yazılı və praktiki komponent üzrə həyata keçirilir. Yekun attestasiyanın hər hansı mərhələsindən keçə bilməyən rezidentlər attestasiya komissiyasının müəyyən etdiyi vaxtda həmin mərhələ üzrə təkrar yekun attestasiyadan keçirlər.

7.2. Birinci mərhələ- Yazılı Komponent. Birinci mərhələdə rezident üç saat ərzində 100 test suala cavab verir. Test informasiya texnologiyaları və xüsusi optik cihazlar vasitəsilə oxunan sual vərəqəsi üzrə aparılır. Testin yekununa görə 60 və ya daha çox bal toplayan rezidentlər yekun attestasiyanın ikinci mərhələsinə buraxılırlar.

QEYD: Keçmə qeydi üçün dəyərlər nəzərdən keçirilməlidir. Həyati əhəmiyyət daşıyan təcrübələrdə Rezidentura sahəsindəki məlumat və bacarıqların tam öyrənilməsi lazımdır. Mütəxəssis həkimin də bu səviyyədə olması lazımdır. Tam öyrənmə yanaşmasına görə keçmə ölçüsü ən az 80 % olmalı, insan sağlamlığı kimi sahələrdə bu ölçü artırılmalıdır.

7.3. İkinci mərhələ - Praktiki Komponent. İkinci mərhələdə rezident tərəfindən 3-4 müxtəlif klinik hal araşdırılır və bir əməliyyat sərbəst həyata keçirilir. Klinik halların araşdırılmasına diaqnostik müayinələrin sərbəst planlanması və təhlili, müalicə tədbirlərin planlaşdırması və digər aspektlər aiddir. Klinik halların araşdırılması və əməliyyatın icrası attestasiya komissiyası tərəfindən məqbul hesab edildikdə rezident yekun attestasiyanın ikinci mərhələsindən müvəffəqiyyətlə keçmiş hesab olunur.

QEYD: Cərrahi Rezidentura ixtisasını tamamlayarkən uzmanlıq tələbəsi, Rezidentura müddətinin son iki ili ərzində təlimatçının rəhbərliyi ilə bir **TEZİS** hazırlamalı, araşdırmasının məlumatlarını toplamalı, analizlərini etməli, tapıntılarını qiymətləndirərək bir nəticə çıxarmalı, araşdırması haqqda hesabat verməli və mütəxəssisliyini bitirərkən münəsin qarşısında tezisini müdafiə etməlidir

Əlavə 1. "Cərrahiyyə" ixtisası üzrə tədris proqramının strukturu (illər və saatlar üzrə)

		Cəmi 5 illik			1-ci il			2-ci il			3-cü il			4-cü il			5-ci il		
		MH	SM	TM	MH	SM	TM	MH	SM	TM	MH	SM	TM	MH	SM	TM	MH	SM	TM
Ümumi hazırlıq fənnləri	Baza təhsili	2	0	0	2														
	Anatomiya	0	20	0		4			4			4			4			4	
	Fiziologiya	0	4	0		4													
	Klinik biokimiya	4	22	4	4	6	4		4			4			4			4	
	Qidalanma	4	20	0	4	4			4			4			4			4	
	Hematologiya	0	3	0															
	Anesteziologiya	2	6	12	2	6	12												
	Travmatologiya	8	20	24		12	8	8	8	16									
	Ginekologiya	8	16	24		8	8	8	8	16									
	Urologiya	8	16	24		8	8	8	8	16									
	Kritiki vəziyyətlər və reanimasiya	8	40	34		4	4	8	12	24		8	2		8	2		8	2
	Endoskopiya	4	8	16	4	8	16												
	Şüa diaqnostikası	4	8	8	4	8	8												
	Patomorfologiya	4	8	8	4	8	8												
	Tibbi statistika və informatika	4	4	4	4	4	4												
İxtisas fənnləri	Abdominal cərrahiyyə	54	54	108	16	16	32	10	10	20	12	12	24				16	16	32
	Döş qəfəsi cərrahiyyəsi	12	12	24										11	11	22	1	1	2
	Endokrin cərrahiyyə	12	12	24							12	12	24						
	Onkoloji cərrahiyyə	35	35	70										35	35	70			
	Damar cərrahiyyəsi	12	12	24							12	12	24						
	Uşaq cərrahiyyəsi	12	12	24													12	12	24
	Digər ümumi cərrahiyyə sahələri	8	8	16							4	4	8				4	4	8
	İntensiv terapiya	24	24	48				12	12	24				12	12	24			
	Seçim fənnləri	16	16	32							6	6	12				10	10	20
	Cəmi	245	380	528	44	100	112	54	70	116	46	66	94	58	78	118	43	63	88

Qeyd: Bu cədvəl yeni əlavə olunan bacarıqları ehtiva edəcək şəkildə aktuallaşmalıdır. Ədədlərdə səhvlər var

Əlavə 2. "Cərrahiyyə" ixtisası üzrə tematik rotasiyaların strukturu (həftələr və kreditlər üzrə)

Fənn bölümünün (tematik rotasiyasının) adı			Həftələr	1 il	2 il	3 il	4 il	5 il	Kreditlər	1 il	2 il	3 il	4 il	5 il
Ümumi hazırlıq fənnləri/rotasiyaları	ÜFR-01	Baza təhsili	1	1	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–
	ÜFR-02	Anatomiya	1	1	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–
	ÜFR-03	Fiziologiya	1	1	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–
	ÜFR-04	Klinik biokimiya	1	1	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–
	ÜFR-05	Qidalanma	1	1	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–
	ÜFR-06	Hematologiya	1	1	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–
	ÜFR-07	Anesteziologiya və reanimatologiya	8	–	8	–	–	–	10	–	10	–	–	–
	ÜFR-08	Travmatologiya	8	–	8	–	–	–	10	–	10	–	–	–
	ÜFR-09	Ginekologiya	8	–	6	2	–	–	10	–	8	2	–	–
	ÜFR-10	Urologiya	8	–	–	8	–	–	10	–	–	1–	–	–
	ÜFR-11	Endoskopiya	8	8	–	–	–	–	10	10	–	–	–	–
	ÜFR-12	Şüa diaqnostikası	4	4	–	–	–	–	5	5	–	–	–	–
	ÜFR-13	Patomorfologiya	4	4	–	–	–	–	5	5	–	–	–	–
	ÜFR-14	Tibbi statistika və informatika	2	2	–	–	–	–	2	2	–	–	–	–
İxtisas rorasiyaları	PFR-1	Abdominal cərrahiyyə	52	12	12	12	–	14	61	15	15	15	–	16
	PFR-2	Döş qəfəsi cərrahiyyəsi	12	–	–	–	12	–	15	0	0	–	15	–
	PFR-3	Endokrin cərrahiyyə	12	–	–	12	–	–	15	0	0	15	–	–
	PFR-4	Onkoloji cərrahiyyə	30	–	–	–	3–	–	38	0	0	–	38	–
	PFR-5	Damar cərrahiyyəsi	12	–	–	–	–	12	15	0	0	–	–	15
	PFR-6	Uşaq cərrahiyyəsi	12	–	–	–	–	12	15	0	0	–	–	15
	PFR-7	Digər ümumi cərrahiyyə sahələri	16	10	–	6	–	–	23	15	0	8	–	–
	PFR-8	İntensiv terapiya və reanimasiya	12	–	12	–	–	–	15	0	15	–	–	–
	Könüllü seçilmiş fənnin dərinədən öyrənilmə dövrü		16	0	–	6	4	6	21	–	–	8	5	8
	Elmi-tədqiqat işi (kliniki və/və ya baza elmi)		8	1	1	1	1	4	9	1	1	1	1	5
	Dövrü və yekun attestasiya		5	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1
	CƏMİ		261	48	48	48	48	49	300	60	60	60	60	60

Qeyd: Bu cədvəl yeni əlavə olunan fəalliyətləri ehtiva edəcək şəkildə aktuallaşmalıdır. Ədədlərdə səhvlər var. (Təhsil müddəti, izndən başqa, 241 həftədir).

ƏLAVƏ 3. 060902 – «Ümumi Cərrahiyyə» ixtisası üzrə rezidentlərin öyrənməsi lazım olan əməliyyatlar

A - kiçik əməliyyatlar

B – orta əməliyyatlar

C - böyük əməliyyatlar

Ümumi müdaxilələr	Həcmi
Anoskopiya – Rektoskopiya	A
Sigmoidoskopiya (sərt)	B-A
Sigmoidoskopiya (yumşaq)	C
Kolonoskopiya	C
Özefagogastroskopiya	C
Rektal polip eksiziyası (anal yolla)	C
Abses və hematoma drenajı	A
Hemorroyda düyünlərin bağlanması	B
Dəri və dərialtı törəmələrin çıxarılması	A
Limfa düyünü biopsiyası	A
Əzələ biopsiyası	A
Torakosentez, parasentez	A
Plevral drenaj	A
Torakotomiya	C
Dəridənkeçən traxeostomiya	A-B
Mərkəzi vena kateterizasiyası (periferik venadan)	A
Mərkəzi vena kateterizasiyası (vidaci və körpüçükalı venadan)	A-B
Pulmonar arteriya katetrizasiyası (Svan-Gaz)	B-C
Arterial kateter qoyulması	A
Arterio-venoz fistula	C
Periton dializi kateteri yerləşdirilməsi	B
Hemodializ kateteri yerləşdirmə	B
Periton lavajı	A
Dəri grefti hazırlanması	B
Yara təftişi	A-B
Ətrafların amputasiyası	B
Süd vəzi əməliyyatları	
Süd vəzi biopsiyası	A
Süd vəzi absesinin drenajı	A
Dərialtı mastektomiya	B
Sadə mastektomiya	B
Modifikasiya olunmuş Radikal Mastektomiya	C
Aksilla diseksiyası	B
Lumpektomiya	B
Lumpektomiya+ Aksilla diseksiyası	B
Digər	
Endokrin cərrahi müdaxilələr	
Tiroqlosseal axacaq sistinin eksiziyası	B

Birtərəfli subtotal tiroidektomiya	B
Total lobektomiya	B
İkitərəfli subtotal tiroidektomiya	B
Totala yaxın tiroidektomiya	B
Total tiroidektomiya	C
Total tiroidektomiya+Radikal boyun disseksiyası	C
Modifikasiyalı radikal boyun disseksiyası	C
Paratiroidektomiya	C
Adrenalektomiya	C
Digər	
Qida borusu əməliyyatları	
Ezofageal divertikulektomiya	C
Distal özofaqektomiya + özofagogastrastomiya	C
Total özofaqektomiya (transhiatal)	C
Total özofaqektomiya (interpozisyon)	C
Ezofagus perforasiyası əməliyyatları	C
Ezofageal "yanyol" əməliyyatları	C
Diafraqma eventrasiyasının düzəldilməsi	C
Diafraqma yırtığının bərpası (Bochdalek-Morgagni)	C
Antireflüks əməliyyatları (açıq)	B-C
Antireflüks əməliyyatları (laparoskopik)	C
Digər	
Mədə -12bb əməliyyatları	
Yüksək selektiv vagotomiya	C
Selektiv vaqotomiya+Antrumktomiya	C
Selektiv vaqotomiya+Gastroenterostomiya	C
Selektiv vaqotomiya+Piloropilastika	C
Trunkal vaqotomiya+antrumektomiya (Billroth-II)	B-C
Trunkal vaqotomiya+antrumektomiya (Billroth-I)	C
Trunkal vaqotomiya+Gastroenterostomiya (TV+GE)	B
Trunkal vaqotomiya+Piloropilastika	B
Trunkal vaqotomiya+ Gastroduodenostomiya	C
Subtotal gastrektomiya+ Gastroyeyunostomiya	C
Total Gastrektomiya+Roux-Y Ezofagoyeyunostomiya	C
Gastrostomiya	A-B
Mədən kənarı rezeksiyası	A-B
Mədədən bezoar və ya yad cisim çıxarılması	B
Gastroenterostomiya	B-A
Rekonstruksiya əməliyyatları (antiperistaltik ilgak, Roux-Y)	C
Perforasiyanın örtülməsi	A-B
Perforasiyanın örtülməsi+omentoplastika+TV+GE	B-C
Duodenoenterostomiya	B
Duodenumdan lokal tumor (divertikul vs..) eksizyası	C
Duodenostomiya	C
Digər	
Nazik bağırsaq əməliyyatları	
Entero-enterostomiya (bağırsaq rezeksiyası olmadan)	B-C
Strikturoplastika	C
Nazik bağırsaq rezeksiyası+ anastomoz	B
Bağırsaq rezeksiyası+enterostomiya	C

İleostomiya açılması	B
İleostomiyanın bərpası	B
Bitişmə keçməzliyində laparotomiya+bitişmə kəsilməsi	B-C
İnvaginasiyanın düzəldilməsi	B-C
Gastrointestinal fistul əməliyyatları	C
Müsariqə damarlarına müdaxilələri (embolektomiya və s.) + bağırsaq rezeksiyaları	C
Divertikulektomiya	B-C
Digər	
Yoğun bağırsaq əməliyyatları	
Kolostomiya açılması	B-C
Kolostomiya bərpası	B-C
İleo(yeyuno)kolostomiyalar	C
Kolon perforasiyasına birincili tikiş	B-C
Sağ hemikolektomiya	C
Sol hemikolektomiya	C
Ön rezeksiya	C
Aşağı-ön rezeksiya	C
Segmentar kolon rezeksiyası	B-C
Segmentar kolon rezeksiyası+koloanal anastomoz	C
Hartman əməliyyatı	C
Hartman kolostomiyasının bərpası	C
Abdominoperineal rezeksiya	C
Total kolektomiya+terminal ileostomiya	C
Total kolektomiya+ileorektal anastomoz	C
Total kolektomiya+ileal torba-anal anastomoz	C
Subtotal kolektomiya+ileorektal anastomoz	C
Rektal prolapsusda abdominal əməliyyatlar	C
Total pelvik ekstripiasiya	C
Digər	
Proktoloji əməliyyatlar	
Rektal prolapsusda perineal əməliyyatlar	C
Anal sfinktor yetməzliyində əməliyyatlar	C
Grasiloplastika	C
Anorektal abses drenajı	A
Anorektal çat əməliyyatları	B-A
Hemoroidektomiya	B-C
Anal fistul əməliyyatları	B-C
Rektovaginal fistulun ləğvi	C
Epitelial büzdüm kanalı əməliyyatları	A-B
Anal və perineal törəmələrin geniş - lokal eksizyası	B
Digər	
Periton və qarın divarı əməliyyatları	
Mərhələ təyini üçün laparotomiya	C
Qarın divarı törəmələrində əməliyyatlar	C
Diagnostik laparotomiya	A-B
Laparotomiya+orqan biopsiyası	A-B
Evisserasiya və eventerasiyanın düzəldilməsi	B-C
Diagnostik Laparoskopiya	B-C
Piylik burulmasında əməliyyat	B-C
Peritoneal və ya mezenterik törəmə, sist eksiziyası	C

Intraabdominal abses drenajı	C
Laparostomiya əməliyyatları	C
Retroperitoneal törəmədə əməliyyatlar	C
Retroperitoneal limfa düyünü disseksiyası (periaortik, pelvik)	C
Digər	
Yırtıq əməliyyatları	
Qasıq yırtığının təmiri	A
Bud yırtığının təmiri	B-A
Qasıq yırtığının təmiri (laparaskopik)	B-C
Bud yırtığının təmiri (laparaskopik)	B-C
Qarın divarı yırtıqlarının təmiri	B
Digər	
Qaraciyər, öd yolları əməliyyatları	
Qaraciyər absesi drenajı (laparotomiya ilə)	C
Segmentektomiya	C
Hemihepatektomiya	C
“Kənarı” rezeksiya	B-C
Exinokokk sistində əməliyyatlar	B-C
Xolesistektomiya +/- xolangioqrafiya	B-C
Xolesistektomiya +/- xolangioqrafiya (laparaskopik)	B-C
Xolesistostomiya	A
Xolesisto-enterostomiya	C
Xoledoxotomiya	C
Xoledoxo-enterostomiya	C
Xoledoxotomiya - sfinkterotomiya və ya sfinkteroplastika	C
Hepatiko-yeyunostomiya	C
Qida borusu qanaxmalarında əməliyyatlar	C
Assitdə peritoneovenoz yanyol	C
Digər	
Mədəaltı vəzi, dalaq əməliyyatları	
Kəskin pankreatitdə nekrektomiya, lavaj və drenaj	C
Pankreas sistlərinə müdaxilələr	C
Distal pankreatektomiya	C
Pankreatoduodenal rezeksiya (Whipple əməliyyatı)	C
Total pankreatektomiya	C
Pankreas adenomalarında total eksiziya, enukleasiya	C
Xronik pankreatitdə pankretikoyeyunostomiya	C
Parsial splenektomiya	C
Splenektomiya (açıq)	B-C
Splenektomiya (laparaskopik)	C
Digər	
Periferik damar əməliyyatları	
Periferik damar embolektomiyası	B-C
Aorta-qalça, aorto-femoral yanyol	C
Varikoz vena əməliyyatları	B
Digər	
Travmalarda əməliyyatlar	
Diafraqmanın travmatik çırılmasının təmiri	C
Dalaq yaralanmasında birincili tikiş +splenorafiya	C
Dalaq yaralanmasında splenektomiya	B-C

Qaraciyər yaralanmalarında birincili tikiş	B-C
Qaraciyər yaralanmalarında "tamponada"	C
Qaraciyər yaralanmalarında rezeksiya	C
Böyük damar yaralanmalarının təmiri (v.cava-v.porta-v. renal.vs)	C
Pankreas yaralanmaları - subtotal pankreatektomiya	C
Pankreas yaralanmaları – tikiş-drenaj	C
Kolon yaralanmalarında birincili tikiş	B-C
Kolon yaralanmalarında rezeksiya + stomiya (Hartman əməliyyatı)	C
12bb yaralanmasında birincili tikiş	C
12bb yaralanmasında duodenostomiya	C
Böyrək yaralanması-nefrektomiya	C
Digər	

Əlavə 4. Ümumi cərrahiyyə üzrə mühazirə və seminar mövzuları

1-2 ci il rezidentlər üçün	
1.	Cərrahi xəstələrdə əməliyyatın müayinələr. Cərrahi riskin qiymətləndirilməsi
2.	Yanaşı xəstəliyi olan cərrahi xəstələrin əməliyyata hazırlanması
3.	Cərrahi xəstələrin əməliyyatdan sonra aparılma qaydaları
4.	Cərrahi xəstələrdə su-elektrolit mübadiləsi pozulmaları və korreksiyası
5.	Cərrahi xəstələrdə karbohidrat, yağ və zülal mübadiləsi və humoral tənzim
6.	Cərrahi xəstələrdə qidalanma vəziyyətinin təyini və qidalandırma üsulları
7.	Cərrahi xəstələrdə anemiya, qan və komponentlərinin transfuziyası
8.	Cərrahiyyədə tromboemboliya profilaktikası
9.	Orqan və toxuma biopsiyaları
10.	Cərrahi infeksiyalar
11.	Yara irinləməsinin profilaktikası
12.	Travmalarda həkim yardımının alqoritmi
13.	Septik şokun diaqnostikası və müalicəsi
14.	Mexaniki ventilyasiya rejimləri
15.	Yanık xəstəliyində müalicə prinsipləri
16.	İmmunosupressiv xəstələrdə cərrahi əməliyyatlar
17.	Orqan köçürülməsinə göstəriş və əks göstərişlər
18.	Mədə-bağırsaq törəmələrinin diaqnostikası və cərrahi müalicə prinsipləri
19.	Süd vəzi xəstəliklərinə diaqnostik yanaşma
20.	Tiroid xəstəliklərinə diaqnostik yanaşma
21.	Diabetik xəstələrin cərrahi əməliyyata hazırlanması və aparılması
22.	Kəskin qarında diaqnostik yanaşma
23.	Mədə-bağırsaq sisteminin xəstəliklərinə diaqnostik yanaşma
24.	Portal hipertenziyada diaqnostika və müalicələr
25.	Qaraciyər törəmələrinə diaqnostik yanaşma
26.	Öd yollarının xəstəliklərinə cərrahi yanaşma
27.	Laparoskopik cərrahiyyənin üstünlükləri və əksik cəhətləri
28.	Cərrahi xəstəliklərdə görüntülmə üsullarının seçim taktikası
29.	Çox təbiiq edilən dərmların klinik farmakologiyası
30.	Anesteziya riskinin qiymətləndirilməsi
31.	Cərrahi xəstəliklərdə anesteziya üsulunun seçilməsi
32.	Biostatistika və randomizasiya
33.	Kompyuter və tibbi qeydiyyat
34.	Həkim səhvləri

3-4-cü il rezidentlər üçün	
1.	Ağır yanaşı xəstəliyi olan cərrahi xəstələrin aparılma prinsipləri
2.	Əməliyyatdan sonrakı ağırlaşmalar
3.	Böyük əməliyyatlarda və reanimasiyon xəstələrdə su-elektrolit korreksiyasının xüsusiyyətləri
4.	Cərrahi xəstəliklərdə qidalandırmanın problemləri
5.	Yaygın damardaxili laxtalıma sindromu
6.	Ağır gedişli cərrahi infeksiyaların müalicə prinsipləri
7.	Anastomoz buraxması, etio-patogenezi, diaqnostika və müalicə qaydaları
8.	Müştərək travmalarda zədələnməyə nəzarət cərrahiyyəsi

	3-4-cü il rezidentlər üçün
9.	Ürək dayanmasında reanimasiya
10.	Yanıq sepsisi
11.	Transplantasiya olunmuş xəstələrdə ağırlaşmalar və cərrahi əməliyyatlar
12.	Süd vəzin cərrahi xəstəliklərinin müalicə prinsipləri
13.	MEN və toksik urda müalicə
14.	Böyrəküstü vəzin törəmələri
15.	Abdominal kompartma sindromu
16.	Ağır dərəcəli abdominal infeksiyaların müalicəsi
17.	Mədə-bağırsaq siteminin bəd xassəli törəmələrində palliativ və radikal müalicələrin seçimi
18.	Mədə və kolon törəmələrində limfatik diseksiya
19.	Varikoz qanaxmada müalicə qaydaları
20.	Qaraciyər törəmələrində cərrahi və digər müalicələr
21.	Xoledoxolitiazda cərrahi və endoskopik müalicələr
22.	Laparoskopiyanın problemləri
23.	Cərrahi xəstəliklərdə Radioloji müdaxilələr
24.	Əməliyyat vaxtı və erkən əməliyyatdan sonrakı dövrdə xəstələrin monitorizasiyası və ağırlaşmalar

QEYD: BU CƏDVƏL YENİ ƏLAVƏ OLUNAN FƏALLIYYƏTLƏRİ EHTIVA EDƏCƏK ŞƏKİLDƏ AKTUALLAŞMALIDIR.